

Dahiliye Vekâletinin aylık mecmuası

Yıl: 4 TEŞRİNİSANİ 1931 Sayı: 44

Resmî Kısım:

Şahi Hazretlerinin nutukları

Teşvîatlar

İnzibat komisyonları mukarreratı :

Vekâlet inzibat komisyonu mukarreratı

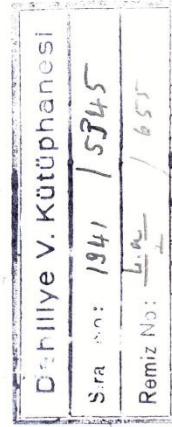
Vilâyetler inzibat komisyonları mukarreratı

Kanunlar

B. M. M. Kararı

Tamimler

Tekaüt muamelesi ikmal edilenler

Gayri Resmî Kısım :

Belediye - Komün

K. Naci

Mahallî İdareler Timini Müdür Muavini

Hukuku İdare

İbrahim Âli

Mülkiye Mektebi Hukuku İdare Hocası

İlâveler :

İdare taksimatı

Hukuku İdare (*Berthelemy*)

Tercüme eden :

M. Atıf

İktisat Vekâleti Ziraat Müsteşarı

.....
İstanbul — Hamit Matbaası

1931

Resmî Kısım

Reisicümhur Hazretlerinin
Büyük Millet Meclisinde
dördüncü intihap devresinin birinci
içtimaında Heyeti Umum iyede
irat buyurdukları

Nutuk

Türkiye Büyük Millet Meclisi Muhterem Azası:

Dördüncü Büyük Millet Meclisinin ilk içtima senesini
açmakla mübahiyim. Muhterem azayı hürmet ve muhabbetle
selâmlarım.

Yeni intihabatı müteakip Yüksek Meclisin fevkalâde içti-
maında vücade getirdiğiniz eserlerin memleketin umumî
hayatında faydalı tesirleri sabittir. Cihanşümul buhranın
tesirlerine karşı her yerde yeni vergilerle tedbir aranırken
Türkiye Büyük Millet Meclisi bilâkis bazı vergileri indirmek
gibi fevkalâde cesurane bir hareket ihtiyar etti. Vatandaş
hayatında tedbirlerinizin tesirleri hayırlı olarak mahsustur.

Memleket efkârında sükûneti ve idarede istikrarı temin
eden tedbirleriniz de tezkâra şayandır.

Dahilî siyasette husule getirdiğiniz itimat ve huzur vatandaşları feyizli mesailerinde müsterih ve mutmain kılmıştır. Cümhuriyet kanunlarının ve Cümhuriyet kuvvetlerinin hürmet ve itibarı memleket için esas mesnet ve müeyyide olduğu bir daha sabit olmuştur.

Muhterem arkadaşlarım:

İçinde bulunduğumuz sene, malî ve İktisadî umumî buhrana karşı milletlerin çetin bir imtihan geçirmekte olmaları ile hususî dikkati caliptir.

Bu imtihanda Türk milleti hayatiyeti; faaliyetini; kanaat-kârlığı ve fedakârlığı ile takdire lâayık bir kudret göstermektedir. (Alkışlar).

Gelecek sene de beynelmilel buhranın devamına hazırlıklı bulunmak vazifesi karşısındayız. Malî ve İktisadî vaziyeti yakından takip ederek tedbirleri vaktinde ittihaz etmek en mühim işiniz olacaktır. (Bravo sesleri, alkışlar).

Çetin imtihanlara muvaffakiyetle mukabele eden millî paranın kudretini ve milletin beynelmilel buhrana karşı yüksek varlığının esaslarını masun bulundurmak başlıca gayemizdir. Bu uğurda milletimize has olan azim ve fedakârlığı, icap ederse en yüksek derecelerde tecelli ettirmek kat'î kararımızdır. (Bravo sesleri, alkışlar).

Nefsimize ve millet kudretlerine itimat, hükümette ve siyasette istikrar, tasarrufta ve fedakârlıkta sarsılmaz bir karar, devletin dahil ve hariçte emniyet ve sükûnete mazhariyeti; halin başlıca tedbirleridir. Esasen bizde mevcut olan bu şeraitin icap ettikçe lâayıkile ve kemalile tecelli ettirilmesi, müş-külâtın iktihamı için emin ve müessir olacaktır. Yüksek himmetinizle Türk milleti dahilî hayatında ve beynelmilel vaziyetinde cihanı saran büyük müşkülâtın yeni bir kudretle temayüz ederek çıkacaktır. (Şiddetli alkışlar).

Muhterem Millet Vekilleri:

Haricî siyasetimizin müsalemetperver ve müstakim mahiyeti geçen sene içinde bir daha tebarüz etmiştir. Yakın komşularımızla münasebetlerimizin samimiyeti artmıştır. Beynelmilel âlemde, her devletle iyi münasebette bulunmakta, müsbet semereler elde etmekteyiz.

Türkiyenin emniyetini gaye tutan, hiç bir milletin aleyhinde olmıyan bir sulh istikameti bizim daima düsturumuz olacaktır. (Bravo sesleri, şiddetli alkışlar).

Başvekilin ve Hariciye Vekilinin Yunanistan'ı ziyaretleri iki memleket arasında kıymetli dostluk tezahüratına vesile vermekle bilhassa dikkat ve memnuniyetimizi mucip oldu.

(Alkışlar).

Birbirleriyle davası kalmadığını; birbirleriyle iyi geçinmek kararında bulunduğunu ilân eden iki memleketin münasebetlerinde hayırlı inkişafı memnuniyetle teshil ve teşvik etmek emelimizdir.

Macaristan'a vuku bulacak aynı ziyaretlerin iyi intibalarını bilhassa zikretmek isterim. Kardeş Macar milleti ile dostluk tezahüratı daima arzu ve iltizam ettiğimiz mes'ut hâdiseler kıymetindedir. (Alkışlar).

Irak Kralı Hazretlerinin ve kıymetli Nazırlarının ziyaretleri memleketimizde pek tatlı hatıralar bıraktı. Irak la münasebetlerimizin dürüst ve iyi komşuluk yolunda tezahüratı ve mütemadiyen inkişafı bizim ciddi arzumuzdur.

Büyük dostumuz Sovyet Rusya'nın muhterem Hariciye Komiserini Ankara'da kabul etmekle memnun olduk. İki memleketin tecrübe geçirmiş dostça münasebetlerini aynı kuvvet ve samimiyetle idame etmek tarafeynin büyük menfaat ve halis arzularının icabından olduğu bu vesile ile de izhar ve tebarüz ettirilmiştir.

Muhterem Efendiler:

Balkan milletleri arasında sulhü ve anlaşmayı istihdaf eden her millete mensup hususî teşekküllerin faaliyetlerini takdirle yad etmek benim için hususî bir zevktir.

Türkiye, coğrafi vaziyeti itibarile Balkan'larda sulhün muhafaza ve takviyesinde bilhassa alâkadardır. Komşularile hemen hiç bir davası ve ihtilâfı bulunmamak vaziyeti Türkiye'nin temenniyatına hususî bir samimiyet izafe etmek tabiidir.

Aziz arkadaşlarım:

Büyük Millet Meclisini yeni ve mühim vatan hizmetleri bekliyor. Yeni mesainizin ve tedbirlerinizin de Büyük milletinizin menfaatlerine tamamilen uygun düşeceğine şüphe yoktur. Mensubiyetile müftehir bulunduğumuz Büyük Türk milletinin emanet ve salâhiyetile beraber muhabbet ve müzaheretini de sizin üzerinizdedir.

Tasfiyeler :

Kararname No. 8073

Mülkiye müfettişi Kemal Beyin sicilli itibarile tasfiyesi tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

2/11/931

REİSİCÜMHUR
Gazi Mustafa Kemal

Başvekil
İsmet

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

İnzibat komisyonları kararları :

Vekâlet inzibat komisyonunun
8 Teşrinisani 1331 tarihli mukarreratı

No. 182

Köy kanununun ve kanunların sureti neşri ilânı hakkındaki kanunun tatbikatında ihmal ve lakaydileri görüldüğünden haklarında inzibatî muamele tatbikine Mülkiye başmüfettişi Hacı Hüsnü Bey tarafından tanzim kılınan teftiş lâyihasında lüzum gösterilen Orhangazi sabık kaymakamlarından Emin Refik, Ömer Bahir, Remzi ve lâhik kaymakam Hadi Beylerin alınan müdafaaları evrakı asliye ile birleştirilerek okundu:

Mumaileyhimin kanunların tatbikinde imkân dahilinde çalıştıkları dermeyan edilmekte be de köy kanunu tatbikatı noktasından bir kere de mahallî idareler U. Müdürlüğünce tetkik ve mütalea beyan edilmek üzere müdiriyeti mezkûreye tevdiine.

No. 183

Vazifesine muntazaman devanı etmediği ve devamsızlığı itiyat edildiği Erzincan vilâyetinden bildirilen nüfus müdürü Kadri Efendi hakkındaki evrak mumaileyhin müdafaası ile birleştirilerek okundu:

Tasfiyeye tâbi tutulduğu anlaşılan Kadri Efendi hakkında tayini muameleye lüzum görülmediğinden evrakının dosyasında hıfzına.

No. 183

İzin almadan mahalli memuriyetini terk ve Ankara'ya geldiği anlaşılan Uşak kaymakamı Mithat Kemal Beyin müdafaanamesi evrakı asliyle ile birleştirilerek okundu:

İstanbul'da akrabasından Hayri Beyin hastalığı dolayısıyla mezuniyet almak üzere Ankara'ya geldiğini ve muvasalatını müteakip Hayri Beyin vefat ettiğini haber aldığından izin istemiye lüzum hissetmiyerek avdet ettiğini beyan etmekte ise de yapılan tahkikata nazaran Mithat Beyin Ankara'ya gelişi 7/6/931 tarihi olup Hayri Beyin İstanbul'da vefatı ise 15/6/931 tarihine müsadif olduğu ve bu tarihler arasındaki mübayenet,, beyanatın mavakaa tevafuk etmediğini göstermekte olduğundan hakikati hale uymıyan müdafaası şayani kabul görülmediğinden izin almadan ve mafevkini haberdar etmiye bile lüzum görmeden memur bulunduğu yerin ve mıntakanın haricine çıktığı ve bu suretle iki gün vazifesini terkettiği sabit olan mumaileyh Mithat Beyin Dahilye memurları kanununun 20 inci maddesinin 4 üncü bendine tevfikan sınıfının bir mertebe madununa indirilmesine ve keyfiyetin sicilline dercine.

No. 185

Verilen emri ifa etmediği ve âmirlerini alenen tenkit ettiği Denizli vilâyetinden bildirilen Acıpayam kaymakamı İdris Kemal Beyin alman müdafaası evrakı asliye ile birleştirilerek okundu:

Memurin kanununun 79 uncu maddesine tevfikan mecbur sebeplere ve meşru mazeretlere müstenit olarak tâli memurlara izin verilmesi kaymakamı salâhiyeti cümlesinden olup bu salâhiyeti tahdit eden vilâyetin tebligatını ifa etmediğinden hakkında tayini muameleye lüzum görülmemiş ise de

aşairin iskânında hükümeti cumhuriyenin izharı âciz edeceğini ve kaymakamların hafta mezuniyetine ait vilâyetten vuku bulan tebligatın muhafazakâr olduğuna dair sarfettiği sözlerin âmirlerini tenkit mahiyetinde olduğu görüldüğünden resmî muamelelerden dolayı âmirlerini alenen tenkit eden mumaileyhin Dahiliye memurları kanununun 22 inci maddesine tevfikân bir haftalık maaşının kesilmesine ve sicilline dercine.

No. 186

Bursa'da kumarhanelerden para alan Çırpandı Süleyman hakkında bir muamele yapmadığından hakkında inzibatî muamele tayinine lüzum gösterilen Bursa Polis müdürü Mustafa Beyin alınan müdafaanamesi evrakı asliye ile birleştirilerek okundu.

Kumarhaneler hakkında ittihazı muktazi takayyüdatta lüzumu derecesinde basiret ve hassasiyet göstermiyerek Bursa'da kumarcılığın devamına meydan verildiği ve bu suretle vazifede lâkaydisi gözüktüğü anlaşılan mumaileyhin memurin kanununun 28 inci maddesine tevfikân ihtarla tecziyesine ve evrakının Emniyet işleri U. Müdürlüğüne tevdiine.

No. 187

Hilâfî usul nakliyattan dolayı orman idaresince müsadere edilen keresteler hakkında vilâyete yazdığı tahriratta orman idaresine karşı «Gasp» tâbiri kullandığı ve varidatı hususiye tahsilâtına ehemmiyet vermediği Denizli Vilâyetinden bildirilerek Acıpayam kaymakamı İdris Kemal Beyin alınan müdafaası evrakı asliye ile birleştirilerek okundu:

Mumaileyhin orman idaresine karşı istimal ettiği «Gasp» tâbiri bir eseri zühul olduğu ve muhasebei hususiye tahsilâtına

ehemmiyet vermemezlik etmediği tetkikat neticesinde anlaşılma hakkında tayini muameleye mahal olmadığına.

No. 188

Muhtar intihabına müdahale ettiğinden hakkında inzibatî muamele tayinine lüzum gösterilen Aluçra kaymakamı Kemal Beyin alınan müdafaası evrakı asliye ile birleştirilerek okundu:

Mumaileyhin Zihar köyü muhtar intihabına lüzumundan fazla müdahale ve hissi hareketle vazife icabını takdir ve ifada müsamaha gösterdiği anlaşıldığından Dahiliye memurları kanununun 20 inci maddesine tevfikan tevbihle tecziyesine ve sicilline dercine.

No. 189

Fazla borca girmiş olan Bucak kaymakamı Hazım Bey hakkında inzibatî muamele tayinine dair Burdur Vilâyetinin tahriratı mumaileyhin müdafaasile birleştirilerek okundu.

Mürakabası altında bulunan memurlardan istikrazda bulunarak bu yüzden maaşının haciz altına alındığı anlaşıldığından memuriyet haysiyetini muhil görülen bu hareketinden dolayı mumaileyhin memurin kanununun 29 uncu maddesine tevfikan tevbihle tecziyesine ve sicilline dercine.

No. 190

Argiryadis namındaki Rumun Türkiye’de ikametine meydan verdiklerinden dolayı haklarında tayini muameleye lüzum gösterilen Emniyet İşleri U. Müdürlüğü sabık birinci ve şimdi ikinci şube müdürü İhsan, sabık İstanbul Polis Müdiri-yeti birinci şube müdür muavini ve şimdi Edirne Polis Müdürü

Feyzi Beylerin alınan müdafaanmeleri evrakı asliye ile birleştirilerek okundu.

Hüviyetini ketmeden Rumun hareketi tabiiyetten iskati mucip olmadığından vazife icabını takdirsizlik gösterdikleri bildirilen mumaileyhima hakkında tayini muameleye mahal görülmediğinden evrakın Emniyet İşleri U. Müdürlüğüne tevdiine.

No. 191

Vilâyetler idaresi üçüncü şube memurlarından İhsan Beyin bilâmezuniyet iki gün öğleye kadar ve 15/9/931 tarihinde hiç vazifesi başına gelmediği ve devamsızlığı itiyat edinen mumaileyhin 24/9/931 tarihinden itibaren kezaik üç gün öğleye kadar vazifesine devam etmediği ve öğleden sonra ancak saat iki buçuk, üçte gelmekte olduğu şube müdürlüğünün iki kıt'a tezkeresile bildirilmesi üzerine mumaileyhin alınan müdafaasında şayani kabul bir mazeret serdedilemediğinden iş bu hareketinden dolayı memurun kanununun 29 uncu maddesine tevfiikan tevbihle tecziyesine ve sicilline dercine.

No. 192

Mezuniyet almadan merkezi vilâyete geldiğinden dolayı bir haftalık maaşının kesilmesine vilâyet inzibat komisyonunca verilen karara itiraz eden Gölbaşı nahiyesi müdürü Faik Beyin itiraznamesi evrakı müteferriasile Ankara Vilâyetinden gönderilmekle ikinci derecede tetkik edildi.

İtirazı gayri varit ve karar kanuna muvafık görüldüğünden tasdik ve vilâyete iadesine.

No. 193

Ölüm doğum cetvellerini vaktinde vermiyenler hakkında takibatı kanuniye icra etmediğinden hakkında inzibatı muamele tayinine lüzum gösterilen sabık Kütahya ve şimdi Maraş nüfus müdürü bulunan Nuri Bey hakkındaki işbu evrak ve mumaileyhin müdafaaanamesi birleştirilerek okundu:

Nüfus harekâtının ve bu muameleden mütevellit cezaî mes'uliyetin takipsiz bırakılmasına meydan veren ve vazife icabını takdir ve ifada müsamahası görülen mumaileyhin tevbihle tecziyesine ve sicilline dercine.

No. 194

Tahsilat derecesinin nisbeti muayyenesine iblâğ edemiyen muhasebei hususiye tahsildarlarından Nadir, Mehmet, Ömer ve Salih Efendilerin on beşer günlük maaşlarının kesilmesine dair Bolu Vilâyeti inzibat Komisyonunca verilen karara mumaileyhimden Mehmet Efendi tarafından itiraz vaki olmakla ikinci derecede tetkik edilmek üzere vilâyetten gönderilen kararı havi evrak ve itirazname birleştirilerek okundu:

Karar vazih olmadığı gibi delâile müstenit bulunmadığından kanaat bahşolacak izahat itasının vilâyete iş'arına.

No. 195

Sarhoşluğundan dolayı bir aylık maaşının kesilmesine dair Zonguldak belediye encümenince verilen karara itiraz eden zabıtaî belediye memurlarından Hamdi Efendi tarafından verilen itirazname ve evrakı asliyesi ikinci derecede tetkik edilmek üzere vilâyetten gönderilmekle tetkik olundu:

Memurun ifadesi alınmadan karar ittihaz edildiği anlaşılmakla memurun kanununun 55 inci maddesine tevfikan kararın nakzile mahalline iadesine.

No. 196

Nüfus vukuatına ait ihşâî malûmatı vaktinde vermediğinden Ankara Vilâyeti İnzibat Komisyonunca tevbihle tecziyesine dair verilen karara itirazı havi Kalecik nüfus memuru Emin Efendinin itiraznamesi evrakı müteferriası ile birlikte vilâyetten gönderilmekle okundu:

İtirazı gayri varit ve kararır kanuna muvafık görüldüğünden tastik ve vilâyete iadesine.

No.197

Belediye encümenince memuriyeti lâğvedilerek açıkta kaldığından bahsile kararı mezkurun tetkikine dair Samsun Belediye muhasibi mes ulü Niyazi Bey tarafından verilen arzuhal üzerine yapılan tetkikatta Belediye kanununun 83 üncü maddesinin 9 ve 10 uncu fıkralarından başka encümen vazifelerine dair hususlarda ancak belediye reisi itiraz edebilir, mumailyhin vaziyeti mezkûr maddenin 10 uncu fıkrasına dahil olmadığından bu bapta itirazı tetkik ve bir karar raptı hususu komisyonumuzun salâhiyeti haricinde görülmüştür.

Keyfiyetin müstediye tefhimi zımnında Samsun Vilâyetine irsaline.

No.198

Mektupçu Fuat Beyin umuru mevduanın tedvirinde faaliyeti meşhut olduğundan takdirname ile taltifine dair Antalya Vilâyetinin işbu tahriratı okundu:

Sureti iş'ara nazaran mumailyhin vazifesini ifa ettiği ve takdirname itasını icap ettirecek fevkalâde muvaffakiyet addedilemiyeceği cihetle cevap itasına.

No. 199

930 senesi yol vergisi tahsilatının haddi nizamnamesine iblâğı hususunda mesaileri sebkeden merbut cetvelde muharrer kaymakamların takdirname ile taltiflerine dair Konya Vilâyetinin işbu tahrirâtı okundu:

Tahsilât derecesini 92 ve 95 iblâğ ettiği anlaşılan Çumra kaymakamı Mustafa ve Bozkır kaymakamı İbrahim Beylerin mesaileri şayani takdir görülmekle takdirname ile taltiflerine.

No. 200

Bursa'nın Umurbey mahallesinde oturan bir kadının Tütün İnhisarı İdaresi ikinci şube müdürü Nizamettin Beyin evine kapatarak validesi tarafından şikâyet edilmesi üzerine bu bapta şikâyetname tahkikat için kendisine gönderildiği sırada tahkikat icrasına memur ettiği komiser Fehmi Efendiye kendi el yazısı ile (bu kızı mahiye beş lira ücretle hizmetçi aldık) tâbirini havi bir pusla dahi verdiği ve bu kız Nizamettin Beyin evinde bulunduğu müddetçe akşamları bu eve gelip gittiği bildirilen Bursa Polis Müdürü Mustafa Bey hakkındaki işbu evrak ve mumailayhin müdafaanamesi okundu:

Gerek mumailayhin müdafaasında gerek Polis müfettişliğince yapılan tahkikat neticesinde Mustafa Beyin Tütün inhisarı idaresi ikinci şube müdürü Nizamettin Beyin hanesindeki hizmetçi ile münasebeti olmadığı gibi Tütün inhisarı telefon memurinin de ifadesinin kendisi tarafından alınmadığı anlaşıldığından mumailayh hakkında tayini muameleye mahal görölmediğinden evrakının Emniyeti İ. U. M. ne tevdiine.

No. 201

Sıtma ile mücadele hususundaki mesaisi nümunei imtisal olacak derecede takdire şayan görüldüğü ve köy yollarile mektep inşasında gösterdiği gayret ve faaliyet itibarile de taltife müstahak bulunduğu İzmir Vilâyetinden bildirilen Seferihisar kaymakamı İhsan Beyin fevkalâde faaliyet ve muvaffakiyetinden dolayı takdirname ile taltifine.

No. 202

Nüfus kadrosunun darlığına rağmen geceleri de çalışarak işlerini yoluna koyduğu Eskişehir Vilâyetinden bildirilen Nüfus Müdürü Tahir Beyin takdirname ile taltifine.

No. 203

Mardin mektupçusu Eşref Beyin Denizli mektupçuluğunda bulunduğu sırada haysiyeti memuriyeti muhil harekette bulunduğu hakkında inzibatî muamele tatbikine dair Denizli Vilâyetinin iş arı üzerine mumaileyhin müdafaası alınmış ve evrakı asliye ile birleştirilerek okundu:

Mumaileyhin haysiyeti muhil harekâtı sabit olduğundan tevbihle tecziyesine.

No.204

Kaza ve belediye işlerinin tevhidinden sonra her iki vazifeyi bir intikal devresini hssettirmiyecek derecede muvaffakiyetle başardığı ve bilhassa halkın ve belediyenin yakından alâkadar olduğu imar ve temizlik işlerinde muvaffakiyeti görüldüğü İstanbul Vilâyetinden bildirilen Eminönü kaymakamı Halûk Nihat Beyin hidematı vakıasından dolayı takdirname ile taltifine.

No.205

Şerir Lâz Hüseyinin derdestinde muvaffakiyeti görülen İznik kaymakamı Sadettin Beyin takdirname ile taltifine dair Bursa Vilâyetinin tahrirâtı okundu:

Eşk’a derdestinde bizzat takibatta bulunarak temini muvaffakiyet eden mumailerhin takdirname ile taltifine.

No. 206

Bulunduğu kaza merkezinde bir hükümet konağı inşa ettiren ve bir hapisane ile bir jandarma dairesi yapmağa başlıyan Elbistan kaymakamı Gani Beyin takdirname ile taltifine dair Maraş Vilâyetinin işbu tahrirâtı okundu:

Hdematı vakıasına binaen mumailerhin takdirname ile taltifine.

No. 207

Hidematı vakıasına binaen mumailerhin takdirname ile ların bastırılmasında fevkalâde gayret ve faaliyet gösterdikleri iktisat Vekâletinden bildirilen Edremit kaymakamı Mehmet Ali Beyin hidematı vakıasına binaen takdirname ile taltifine ve jandarma kumandanı Dursun Bey hakkında icap eden muamelenin ifası zımında evrakının Jandarma U. Kumandanlığına tevdiine.

No.208

Köy kanununu tamamen tatbik ederek bir çok yol ve mektep yaptırdığı ve köy sandıklarına varidat olmak üzere 2760 dönüm araziyi imece suretile ektirdiği teftiş sırasında an-

laşılan Emet kaymakamı Memduh Beyin takdirname ile taltifine dair mahallî idareler U. Müdürlüğünün işbu tezkeresi okundu:

Hidematı vakıasına binaen mumaileyhin takdirname ile taltifine.

No. 209

İdare heyeti ve evrak kalemleri muamelâtının Mülkiye müfettişi İmadettin Bey tarafından hini teftişinde intizam ve mükemmeliyet görüldüğünden bu muvaffakiyetin temininde âmil olan mektupçu Faik Beyin takdirname ile taltifine dair Bolu vilâyetinin işbu tahriratı okundu:

Sureti iş'ara nazaran mumaileyhin fevkalâde bir hizmeti görölmediği ve ancak vazifesini ifa etmiş olduğu anlaşıldığından cevap itasına.

No. 210

Umumî ve hususî tahsilatı muayyen nisbetlere isal eden ve asayişin idamesinde ve yol inşaatında mesaisi görüldüğünden Mecitözü kaymakamı Cenap Beyin takdirname ile taltifine dair Çorum Vilâyetinin tahriratı okundu:

Mumaileyhin yaptığı tahsilât derecesi anlaşılabilmek için yaptığı tahsilât nisbetinin mukayeseli bir cetveli ile diğerkazalardaki tahsilât derecesinin vilâyetten sorulmasına, karar verildi.

Vilâyetler :**İnzibat komisyonları mukarreratı****Amasya**

Nüfus birinci kâtibi Adil Bey vazifesinde gösterdiği dikkat ve gayretinden, tahrirat birinci kâtibi Tevfik Bey yazı işlerindeki muvaffakiyetinden ve evrak memuru Sami Bey sâyü gayretinden dolayı birer kıt'a taltifname ile taltif edilmişlerdir.

Gümüşhane

Muhasebei Hususiye talimatnamesinin 23 üncü maddesi mucibince her ay gönderilmesi icap eden cetvelleri iki ay teahhurla göndererek vazifelerinde lâkaydî ve intizamsızlık gösterdikleri anlaşıldığından Kelkit hususî muhasebe memuru Şevki ve Dorul kazası hususî muhasebe memuru Hüsnü Efendilerin memurin kanununun 28 inci maddesi mucibince ihtarla ve mercii tarafından verilen müteaddit emirlere rağmen mezkûr cetveli altı ay göndermiyen Bayhut hususî muhasebe memuru İrfan Efendi ile yedi ay göndermiyen Şiran kazası hususî muhasebe memuru Hulûsi Efendilerin de kanuna ve nizamlara muvafık verilen emirleri uzun müddet infaz etmemiş olduklarından dolayı her ikisinin de mezkûr kanunun 31 inci maddesine tevfikan kıdemlerinden üçer ay tenziline, ve vazifelerine devam etmemek suretile nisbeti tahsiliyelerini dun düşürdükleri anlaşılan merkez kazası hususî muhasebe birinci daire tahsildarı Seyfettin Efendinin memurin kanununun 30 uncu maddesine tevfikan beş **günlük, ikinci daire tahsildarı** Hıdır Efendinin beş günlük, üçüncü daire tahsildarı Sıtkı

Efendinin beş günlük, Bayburt kazası birinci daire tahsildarı Hasan Efendinin yedi günlük, ikinci daire tahsildarı Nazım Efendinin on beş günlük, üçüncü daire tahsildarı Maksut Efendinin on beş günlük, dördüncü daire tahsildarı Hakkı Efendinin on iki günlük, ve Dorul kazası hususî muhasebe tahsildarı Mehmet Efendinin beş günlük, İshak Efendinin on iki günlük, Kelkit kazası hususî muhasebe tahsildarı Salih Efendinin yedi günlük maaşlarının kat'ına, ve Şiran kazası hususî muhasebe tahsildarı Hakkı Efendinin de ihtarla tecziyesine karar verilmiştir.

Manisa

Aciz ve kabiliyetsizliklerine binaen Alaşehir Hukuk Mahkemesi zabıt kâtibi Ali Naci, maliye altıncı daire tahsildarı Hüseyin, yedinci daire tahsildarı İbrahim, mahkeme başkâtibi Sadık, Turguteli muhasebei hususiye tahsildarı Osman, Gördes muhasebei hususiye üçüncü daire tahsildarı Mehmet ve Arpeski sabık muallimi Mehmet Efendilerin memurin kanununun muvakkat birinci maddesi mucibince tasfiyelerine Vilâyet İnzibat Komisyonunca 21/10/931 tarihinde karar verilmiştir.

Mersin

Kuzucu Belen nahiyesi müdürü Kadri Beyin sarhoşluğu itiyat edindiğinden dolayı memurin kanununun 33 üncü maddesi mucibince memuriyetten ihracına 17/9/931 tarihinde, ve Vilâyet Muhasebei hususiye müdürü Behçet Beyin 927, 928, 929 senelerinde mutemet sıfatile aldığı avansları üç müteakip senenin hitamına rağmen muhasibi mes'ule tes-

lim etmediği tahakkuk etmesine ve muhasebei umumiye kanununun 88 inci maddesinde: (Her mutemet senenin son gününde avans akçesinden nezdinde kalan meblâğı henüz mahsubunu icra ettiremediği tediye evrakıie birlikte tamamen muhasibe iade edip hesabını kapatmağa ve muhasip dahi bu hesabı aramağa mecburdur. Aksi takdirde mutemet zimmettar addolunarak hangi sınıf ve meslekten olursa olsun Maliye Vekilinin talebi üzerine memuriyeti asliyesinden ihraç edileceği gibi muhasip dahi memurin kanunu ahkâmına göre tecziye, ve mutemet zimmetinde kalan mebalığ tahsili emval kanununa tevfikân faizile beraber tahsil olunur) diye muharrer bulunmasına ve ahiren tebliğ kılınan Şûrayı Devletlin 5/6/931 tarih ve «1703/1719» numaralı tefsiri kararında (Muhasebei hususiye memurları valinin talebi üzerine memuriyeti asliyesinden ihraç edileceği) musarrah bulunmasına binaen makamı vilâyetin 28/6/931 tarihli tezkeresinde vaki talep ve iş'ar üzerine mumaileyhin vazifei asliyesinden ihracına, ve mezkûr maddenin fıkrai ahiresi mucibince zimmeti olan «3579/60» liranın faizile birlikte tahsili emval kanununa tevfikân mumaileyhten tahsiline 19/10/931 tarihinde; Vilâyet İnzibat Komisyonunca karar verilmiştir.

Urfa

Vilâyet muhasebei hususiye bütçesinden yapılan yardım ile nahiye merkezinde 10 odalı bir hükümet konağı inşasına muvaffak olan Akziyaret nahiyesi müdürü Eyüp Sabri Bey mesayii vakiasından dolayı bir kıt'a takdirname ile taltif edilmiştir.

Zonguldak

Zonguldak merkez polis memurlarından 4 numaralı Ahmet Fahri Efendinin sicilline nazaran zabıta mesleğinde halen ve atıyen vücudünden istifade edilemeyeceğinden ve zaten istifa eylemiş bulunduğundan, 24 numaralı Osman oğlu Fehmi Efendinin sicillindeki meşruhatı cezaiyesine nazaran meslekte vücudünden istifade edilemeyeceği cihetle, 25 numaralı Mustafa Efendinin bir müddet zarfında bir kaç defa istifa etmesi suretile mesleğe hevesi bulunmadığı anlaşıldığı gibi vücudünden de bir faide memul olmadığından, Muhasebei hususiye tahsildarı Ali Rıza Efendinin tahsilattaki aczi cihetile, Devrek muhasebei hususiye tahsildarlarından Muzaffer Efendinin tahsilâtta aczi nisbeti tahsiliyesini ifa etmemek tahakkuk ettiğinden, Safranbolu muhasebei hususiye memuru Abdülkadir Efendinin müsin ve âciz bulunduğundan ve Ereğli kazasına tâbi Başvıran nahiyesi müdürü askerlikten mütekait Ahmet Beyin nahiyyeye tayinindenberi bir iş görmediği ve iş görmek kabiliyetini de haiz olmadığı ve hakkında halk tarafından şikâyet edilmekte olduğundan memurun kanununun 1 inci maddei muvakkatası mucibince tasfiyelerine 1/9/1931 tarihinde Vilâyet İnzibat Komisyonunca karar verilmiştir.

Kanunlar :

1931 senesi Bütçe kanununa merbut “D ”cetvelinde tashih yapılmasına dair

Kanun

No. 1889

Kabul tarihi:16/11/1931

Neşri tarihi:25/11/1931

Birinci madde — 1931 senesi bütçe kanununun beşinci maddesine merbut «D» cetvelinin Maarif Vekâleti kadrosuna ait kısmında «Liseler, Orta mektepler» suretinde yazılmış olan serlevha «Liseler, Orta mektepler ve Muallim mektepleri» şeklinde tashih edilmiştir.

ikinci madde — Bu kanun 1 haziran 931 tarihinden muteberdir.

Üçüncü madde — Bu kanunun hükmünü icraya Maliye Vekili memurdur.

H Ü L A S A:

İktisadi Buhran Vergisi
hakkında kanun

İktisadi Buhran Verdisi Kanunu

Kanun No. 1890

Kabul tarihi: 30/11/1931

Neşri tarihi: 1/12/1931

Madde 1 — Umumî, Hususî ve mülhak bütçeler ve belediye bütçelerde idare edilen daire ve müesseseler ve hakikî veya hükmî şahıslar nezdinde veya onlara merbut olarak maaş, tahsisat, ücret, yevmiye, hakkı huzur, aidat ve ihtisas

zammı ve bilûmum ikramiyeler veya her hangi bir nam ile olursa olsun bir bedel veya ay mukabilinde çalışan şahısların istihkakları ve şirket ve müesseselerin esas mukavelenameleri, nizamnameleri veya heyeti umumiye kararları mucibince meclisi idarelerinde bulunanlara verilen temettü ile ikramiyeler ve hizmet mukabili verilecek tazminat ve ihbarye ve aynı mahiyetteki tediyeler bu kanun mucibince vergiye tâbidir.

Madde 2 — Bu verginin istisnaları şunlardır:

A» 8 haziran 1930 tarih ve 1683 No. 11 Askeri ve Mülki tekaüt kanunundan evvelki kanun ve hükümlere göre kendilerine maaş tahsis olunan mütekaat, yetim ve dullar;

B» Harp malûllerine devlet bütçesinden yapılan tediyat;

C» Hidematı vataniye tertibinden maaş alanlar;

D» Bir ay zarfında maaş, ücret, yevmiye namile aldıkları mebalîğ otuz lira ve ondan aşağı olanlar «Ankara şehri için bu had altmış liradır» ;

E» Ziraî işlerde müstahdem işçiler ve rençperler;

F» Bir yere merbut olmıyarak çalışan serbest işçiler;

G» Harcirah ve harcirah yevmiyelerinin tamamile mesken bedellerinin otuz liraya kadar olan kısmı «Mesken bedelleri bu kanunun neşrinden evvel 1931 senesinde mevcut olan bedellerdir;

H» Kanun ve nizamlara göre veya her hangi bir uzvun sakatlanmasına mukabil ve yahut mahkeme kararı ile verilen tazminatlar.

Madde 3 — Vergi aşağıda yazılı nisbetler üzerinden alınır:

150 liraya kadar	%10
150 liradan 350 liraya kadar olan kısım için	%12
351 liradan 600 liraya kadar olan kısım için	%16
601 liradan yukarı olan kısım için	%21

Madde 4 — Bu vergiye tâbi istihkakların yekûnu yüz elli liraya kadar «150 lira dahil» olan şahıslardan aldıkları mebalîğden yalnız otuz lirası tenzil edildikten sonra mütebakisi üzerinden yüzde on vergi alınır. «Ankara şehri hakkım da dahi hüküm böyledir. »

Bir tahakkuk bordrosile yapılan tediyelelerde vergi nis- beti istihkaklar muhtelif unvanlarla olsa da tediye yekûnu üzerinden hesap olunur.

Muhtelif cihetlerden istihkakı olup ta yekûnu yüz elli liradan aşağı olan mebalîğin yalnız birisi otuz liralık tenzilât haddinden istifade eder. Muhtelif istihkakların beheri otuz liradan aşağı olup ta mecmuu otuz lirayı tecavüz ederse bu tenzilât yekûn üzerinden yapılır. İstihkakları mecmuu yüz elli lirayı geçen şahısların aldıkları mebalîğden tenzilât yapılmaz.

Maaş, tahsisat, ücret ve yevmiyelerin vergisi tediye tarzına bakılmaksızın aylık olarak ve ikramiye, tazminat ve temettü gibi istihkakların vergisi de tediyeleleri zamanında ayrıca yekûnları üzerinden tahakkuk ettirilir.

Ayniyat ve ecnebi parasile yapılan tediyaat yedinci maddedeki tediye gününün piyasa rayicine göre kıymetlendirilir.

Madde 5 — Bu kanun mucibince hizmet erbabına tar- hedilecek vergiler mülhak ve hususî bütçelerle belediye bütçelerinde, masarif meyanında gösterilemez.

Tediye edilmiş sermayesinin en az nısfı devlete ait olan müesseselerle sermayeye verilecek faiz veya temettü devletin teminatı altında bulunan bilûmum müesseseler müntesipleri için bu vergiye mukabil verecekleri mebalîği umumî masrafları meyanına ithal edemezler.

Madde 6 — İstihkaklarını umumî bütçeden alanlara ait vergi tevkifatı Muhasebei Umumiye kanununun 43 üncü maddesi mucibince toptan icra edilir. Munzam hizmetleri dolayı-

sile istihkakları olanların bu istihkakları ile maaşı aslilerine tekabül eden vergi farkı bu kanundaki nisbetlere göre mahallerince tahakkuk ettirilip tahsil olunur.

Mülhak ve hususî bütçelerden ve belediye bütçelerinden tediye olunan istihkaklara ait vergi, bu idareler muhasebecileri tarafından tevkif ve bir hafta zarfında mal sandığına teslim olunur.

Tevkifatı muayyen olan zamanlarda yapmıyan veya vergiyi zamanında mal sandıklarına teslim etmiyen âmiri italarla muhasiplerden müştereken vergi yüzde on zam ile tahsil olunur. Ve haklarında ayrıca kanunî takibat yapılır.

Madde 7 — Altıncı madde haricinde kalan tahakkukat istihdam edenler tarafından taallûk ettiği aydan sonra gelen ayın on beşinci günü akşamına kadar esamiyi muhtevi bir bordro ile mahallinin varidat tahakkuk idaresine bildirilir ve mukabilinde pulsuz br makbuz verilir.

Bu bordrolarda vergiye tâbi olan veya olmıyan bilumum istihkaklar gösterilir. Şu kadar ki meskenlerde aileler hizmetinde bulunanlar için istihdam edenler tarafından bordro verilmesi mecburî değildir. Bu müstahdemlerden mükellef olanlar şahsen ve pulsuz bir beyanname verirler. Bu suretle bildirilen tahakkukat yekûnunun ayın yirmi beşinci günü akşamına kadar tediyesi mecburidir.

İkramiye, tazminat ve temettü gibi istihkakların vergisi tediye zamanında tevkif ve on gün içinde ödenir.

Bordroyu vaktinde vermiş olup ta tediyaı vaktinde ifa etmiyenlerin tediyeye mecbur oldukları miktarlar yüzde on zam ile tahsil olunur.

Madde 8 — Aylık bordroları vaktinde vermiyenlerin istihdam ettikleri şahıslara ve beyanname vermiyenlere ait istihkaklar ve bunlara isabet eden vergi miktarları resen tak-

dir ve tarih ve misil zam ile tekerrür halinde iki misil zam ile tahsil olunur.

Madde 9 — Aylık bordrolarla veya beyannamelerde istihkaklar noksan gösterilir, veya ketmedilirse vergi resen takdir ve tarh ve üç misil zam ile tahsil olunur. Tekerrür halinde başkaca yirmi beş liradan aşağı olmamak üzere istihdam edene ağır para cezası hükmolunur.

Madde 10 — 7, 8, ve 9 uncu maddelerde yazılı bordro vermekle mükellef eşhasa ait zamlar istihdam edenlere ait olup bunların istihdam edilenlere rücu hakkı yoktur.

Madde 11 — Bu kanun mucibince icra olunacak resen takdir ve tarhlarda ve buna karşı kanunî yollara müracaatte ve verginin ve zamların tahsilinde ve sair meskût bırakılan hususlarda kazanç vergisi kanununun hükümleri dairesinde muamele olunur,

Madde 12 — Bu kanun 1 kânunuevvel 931 tarihinden muteberdir.

Muvakkat Madde — Bu kanun mer'iyete girdiği tarihten evvel tahakkuk ettiği halde tesviyesi bu tarihten sonra yapılan maaş, ücret ve yevmiyeler vergiye tâbi değildir.

İkramiye, tazminat, temettü ve saire gibi mukannen olmayan istihkaklardan mer'iyet tarihinden sonra tediye edilenler bu tarihten evvel tahakkuk etmiş olsalar dahi vergiye tabidirler.

Madde 13 --- Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Ve killeri Heyeti memurdur.

30/11/931

B. M. M. kararı:

HÜLASA:

Bütçe münakaleleri hakkında:

No. 653

Hitam bulan bir malî sene bütçesi üzerinde münakale icrasının malî mevcudat ile kabili telif olmadığına karar verilmiştir.

Tamimler

Emniyet işleri umum müdürlüğü:

Ş.I

No. 4441/286

İstanbul Beyoğlu Hüseyinağa mahallesi Macar sokağında 52 numaralı hane üzerine kayıtlı 314 doğumlu Antuvan oğlu Lui Rosi'nin vaki müracaati üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 20/7/931 tarih ve 11497 numaralı kararla Belçika tebaalığına geçmesine resmî izin verilmiştir.

Halen Anvers'te bulunan mumaileyh hakkında 1312 numaralı vatandaşlık kanununun 8 inci maddesi ahkâmına nazaran muamele yapılması tamimen tebliğ olunur efendim.

14/11/1931

No. 4422/284

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahıs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmıyacaktır efendim.

İsmi ve babasının ism : Hiristo oğlu Anastas Dilmadolos
Doğum tarihi : 1893
Memleketi : Kesriye
Müseccel olduğu yer : Kesriye
Yeni tabiiyeti : Amerikan
İskatı sebebi : 1312 No: 1 kanuna tevfikan
Hey. Vek. kararı tarihi : 6/9/931

12/11/1931

No. 4421/287

Fotoğrafi merbut ve ismi aşağıda yazılı olan şahıs ecanip kanununa tevfikan hudut haricine çıkarılmıştır. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmıyacaktır efendim.

İsmi ve babasının ismi: Ferhat oğlu İsmail
Milliyet : Acem
Tabiiyeti : İran
Memleketi : Selman
Sebebi ihracı : Ecanip kanununa tevfikan

12/11/1931

No. 4354/277

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahıs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır efendim.

İsmi ve babasının ismi : Osep oğlu Edvar Eminyan

Doğum tarihi : 1314

Memleketi : İstanbul

Müseccel olduğu yer : Hüseyinağa mahallesi Cehen-
nem sokak 141 No: lı hane

İskatı sebebi : 1041 No: lı kanuna tevfiikan

Hey. Vek. kararı tarihi : 16/5/931

7/10/1931

No. 4344/276

İsmi ve hüviyeti aşağıda yazılı olan şahıs Türk vatandaşlığından ıskat edilmiştir. Bir daha memleketimize girmesine müsaade olunmayacaktır efendim.

İsmi ve babasının ismi: Salamon oğlu Raol Aseo

Doğum tarihi : 1889

Memleketi : Selanik

Müseccel olduğu yer :

Yeni tabiiyeti : İspanya

İskatı sebebi : 1312 No: lı kanuna tevfiikan

Hey. Vek. karar tarihi : 7/6/931

5/11/1931

Ş. II

No. 2235/285

I — 17/11/930 tarihli seyrüsefer talimatnamesine zeylen mer'iyete vaz'ı İcra Vekilleri Heyeti Celilesinin 3/11/931 tarihli içtimasında tasvip buyurulan talimatnamenin sureti leffen gönderildi.

2 — Mübadele suretile memleketimizden çıkıp Yunanistan'a giden Rum Ortodoksların memleketimize ecnebi pasaportu ile geleceklerine nazaran haklarında ecnebin ikamet ve seyahateleri hakkındaki ahkâma göre muamele ifası ve memlekete girdikleri tarihten itibaren iki ay nihayetinde de çıkmalarının teminine itina edilmesi hususunun icap edenlere ehemmiyetle tebliği rica olunur efendim.

17/10/1930 tarihli ve 10206 numaralı
Seyrüsefer talimatnamesine
müzeyyel madde

Mübadele suretile memleketimizden çıkıp Yunanistan'a giden Rum Ortodokslara, Türkiye'de tekrar yerleşmemek ve bu cümleden olarak Türkiye'nin hiç bir mahallinde gayri menkul emvale tasarruf veya tesahup etmemek üzere, merkezden istizan olunarak konsolosluklarımız tarafından iki ay müddetle seyahat için vize verilebilir.

Ş. IV

HÜLÂSA:

Hudut harici edilen Sofi
Yuvanın avdetine müsaade
edilmemesine dair:

No. 2834/280

Memleketimizde kanunen memnu olan falcılık ile geçinmekte olduğu ve aynı zamanda tabiiyeti meşkûk ve ahlâkan da gayri mazbut bulunduğu anlaşılarak ecnebilerin memleketimizde ikamet ve seyahatlerine mütedair talimatnamenin beşinci maddesinin A. ve F. fıkralarına tevfikân 22/7/931 tarihinde Bulgaristan'a sevkedilmek suretile hudut haricine çıkarılmış olan ve Çekoslovak tabiiyeti iddiasında bulunan Sofi Yuvan ismindeki kadının bir fotoğrafı leffen gönderilmiş olmakla memleketimize bir daha girmesine meydan verilmemesini rica ederim efendim.

10/11/1931

No. 2833/279

Hüviyet ve tabiiyetini isbat edecek vesai ki olmadığı halde Bağdat ve Halep tarikile memleketimize girebilmiş ve Erzurum memnu mıntakasında derdest edilmiş ve İran tabiiyetinde olduğu yolundaki iddiasını isbat eyliyememiş olan Ali oğlu Ahmet ismindeki şahıs Erzurum vilâyetince hudut haricine çıkarılmıştır. Bir fotoğrafı merbut bulunan merkumun tekrar memleketimize girmesine meydan verilmemesini tamamen rica ederim efendim.

10/11/1931

No. 2832/279

Halen Barselon'da ikamet eden ve İstanbul'da Kuzguncuk ta Yeni sokağın 15 numaralı hanede mukayyet bulunan 1304 doğumlu «Nesim Kohen Aryas» ismindeki Musevi, resmî müsaade almaksızın İspanya tabiiyetine geçtiği anlaşılarak İcra Vekilleri Heyetinin 6/9/931 tarih ve 1195 numaralı kararla vatandaşlığımızdan çıkarılmıştır. Bir daha memleketimize girmesine müsaade edilmemesini tamimen rica eylerim efendim.

10/11/1931

Vilâyetler idaresi umum müdürlüğü:**HÜLÂSA:**

Vekâlet maaşı hakkında:

Ş. I**No. 4987**

31 mart 926 tarih ve «788» numaralı memurin kanununun 78, 79, 84 üncü maddelerine tevfikân mezuniyet verilen memurların yerlerine vekâleten tayin ve istihdam edilen memurlara muayyen müddet bitmeden vekâlet maaşının takdiri vekâbul edilecek nisbet dairesinde tediye emrinin irsali hakkında bazı vilâyetlerden müracaat vaki olmaktadır.

Halbuki 20 haziran 927 tarih ve «1108» numaralı maaş kanununun «8» inci maddesinde devri teftiş zımnında vazife ve memuriyetlerinden ayrılanların veya memurin kanununun 78, 79, 84 ücü maddelerinde yazılı mezuniyetleri istimal ey-

leyenlerin yerlerinde vekâleten vazife görenlere üç aydan fazla devam eden müddet için vekâlet maaşı verileceği sarahaten beyan edilmektedir. Binaenaleyh üç ay içindeki vekâlet işinden dolayı bu kabil vekillere maaş itasına imkân yoktur. Bilüzum muhaberele meydan verilmemek için keyfiyet tamamen tebliğ olunur efendim.

24/10/931

HÜLÂSA:

Şahsi maaş alan memurların
tenzil kadroları hakkında:

No. 5150

Maaşları şahsî bulunan Vali, mektupçu, nüfus müdürü, kaymakam ve maiyet memurlarının nakil ve tebdilleri halinde usulen gönderilmesi icap eden tenzil kadrolarının yerine tahsisat tenkis ilmühaberlerinin irsal edildiği görülmektedir. Yeni kadroların Divanı Muhasebatça vizesi evvelce o memuriyet için verilen kadronun tenzil edilmesine ve tenzil kadrosunun da yeni kadroya merbut ve mütevakıftır. Tenzil kadrosu yerine tenkis ilmühaberlerinin gönderilmesi maksadı teminden uzak olduğu gibi tekrar iadesile tenzil kadrosunun talebi gibi fuzuli bir muhabereye meydan vermekte ve binnetice sür'at talep eden bu işi betaata sevketmekte ve tebdil edilen memurların üç, dört ay müddetle maaş almamalarına sebebiyet vermektedir. Binaenaleyh badema bu kabil memurların dğer bir mahalle tayinlerine mütedair emrin tebliğini müteakip o memurun kadrodan tenzilde tanzim kılınacak tenzil ilmühaberlerinin doğruca vilâyetler idaresi umum müdürlüğü namına irsali hususunun usul ittihazı ve kaza kaymakamlarının di-

idara — 3

ğer bir mahalle tayin emri vilâyetinizce kendilerine tebliğ edilirken bu meyanda tenzil kadrosunun da Vekâlete gönderilmek üzere vilâyete irsali hususunun da tebliği ve alınacak ilmühaberinin hemen irsalde hangi tarihte kaç numaralı tahriratla postaya verilmiş ise tarih ve numara zikredilmek suretile postaya verildiğinin telgrafla iş'arı tamimen tebliğ olunur efendim.

9/11/931

HÜLÂSA:

Kaza kaymakamlarının re'sen tahsisat talep etmemeleri hakkında :

No. 5231

Bazı kaza kaymakamlarının muhtelif masraflar ihtiyarı için tediye emirleri irsali hakkında resen Vekâlete müracaat etmekte oldukları görülmektedir.

Tediye emirlerinin doğrudan doğruya kazalara gönderilmesi muamelâtın teehhürden vikayesi gayesine matuftur. Bu; kaymakamların tecavüzü merci ederek Vekâlete ve Vekâlet Muhasebe müdürlüğüne resen müracaatte bulunmalarına bittabi cevaz vermez.

Esasen elde mevcut tahsisat ihtiyaç nisbetinde tevzi edilmiştir. Fazla tevziat icrasına imkân da yoktur. Keyfiyetin bu suretle mülhakata tamim ve tebliğini rica eylerim efendim.

Vilâyetlere ve malûmat olarak birinci umumî müfettişliğe yazılmıştır.

Ş. II

HÜLÂSA:

Kanun rehberi namı, eserden
« » adet gönderildiğine
dair:

No. 2191

Vilâyetler İdaresi Umum Müdürü Sabri Bey tarafından tertip edilen «Kanun rehberinden» vilâyet merkezi için iki, kaza ve nahiye merkezleri için birer ki ceman « » ade-
dinin gönderilmesi İstanbul evrak muhafızlığına yazılmıştır. Bunların demirbaş olarak hüsnü muhafazaları temenni **olunur** efendim.

Vilâyetlere yazılmıştır.

13/10/1931

HÜLÂSA:

Tasarruf ve yerli malı haftası
hakkında:

No. 2406

Tasarruf ve yerli malı haftası hakkında Millî İktisat ve Tasarruf cemiyeti umumî kâtipliğinden gönderilen tezkerenin bir sureti leffen irsal kılındı. Hafta hazırlıkları hakkında yardımda bulunulması tamimen rica olunur efendim.

Birinci Umumî Müfettişliğe ve umum Vilâyetlere yazılmıştır.

1/11/1931

**Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyetinin
25/10/1931 tarih ve 1651 numaralı
tezkeresi suretidir**

Mukterem efendim.

Her sene 12 birinci kânunda başlıyan ve bütün Türkiye’de canlı bir halk bayramı gibi tes’it edilen «Tasarruf ve yerli malı haftası» yaklaştı. Bu haftanın bütün memleketimizde yerli malı kullanmak, tasarruf etmek israftan kaçınmak, hesaplı yaşamak gibi gayelerimizin halka telkini için kuvvetli bir propaganda vasıtası olarak tesisini çok temenni etmekteyiz. Bu arzumuzun tahakkukunu temin için muhterem Vekâletin bütün vilâyetlere bu haftanın hazırlığı ile yakından alâkadar olmalarını temin edilmesini bilhassa rica ve bu vesile ile hürmetlerimizi arzeyleriz efendim.

HÜLÂSA:

Devlet devair ve müessesesi-
tınca yerli malı mübayaesi
ve is’imali hakkında:

No: 2444

Ham maddeler ve ziraî mahsulât fiatlarının fazlaca düşmesi yüzünden ihracatımızın kıymeti gittikçe azalmakta ve haricî ticaret bilânçomuzdaki açık büyümek istidadını göstermekte olduğu cihetle bu vaziyet karşısında millî paramızın istikrarını muhafaza edebilmek için yerli mahsulât ve mamulâtın sürümünü ve satışını arttırmak ve ecnebi mallara tercih etmek gittikçe ehemmiyeti artan millî bir borç ve zaruret ha-

lini almaktadır. Binaenaleyh devlet devair ve müessesatınca yerli malların mübayaası ve istimalı hakkındaki kararın daha büyük bir azim ve hassasiyetle tatbıkına itina olunması Başvekâleti Celileden ehemmiyetle emredilmektedir.

Keyfiyet tamimen tebliğ olunur efendim.

3/11/1931

H Ü L Â S A:

Mitli iktisat ve tasarruf cemiyetinin hayır cemiyetlerinden addi hakkında :

No. 2456

Millî iktisat ve Tasarruf cemiyetinin Hayır cemiyetlerinden addi hakkında Başvekâleti Celileden gönderilen Şûrayı Devlet Heyeti Umumiyesince tanzim olunan kararın sureti leffen irsal kılındı efendim.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

4/11/1931

Suret :

No. 402/391

Başvekâleti Celileden yazılan ve Millî iktisat ve Tasarruf Cemiyeti hakkında memlekete her veçhile sepkeden nefi ve hayrı itibarile bir karar talebini havi bulunan 6/3895 numaralı ve 25-10-931 tarihli tezkere heyeti umumiyede okunmuş ve mezkûr cemiyetin millet ve memlekete şüphe götürmez bir surette ifa eylediği hizmetleri itibarile hayırlı müesse-

seler cümlesinden bulunduğu 28 teşrinievvel 931 tarihinde ittifakla takarrür eylemiştir.

H Ü L Â S A:

Mütekaidini askeriye takvimi
hakkında :

No. 2460

Umumî mütekaidini askeriye cemiyeti tarafından güzel bir şekilde tertip ve tabettirilen duvar takvimlerinin mezkûr cemiyete bir yardım olmak üzere devairce tercihan satın alınması hakkında Başvekâleti Celileden vurut eden 2-11-1931 tarih ve 6/3939 sayılı tezkerenin bir sureti leffen irsal kılındı efendim.

Vilâyetlere, Vekâlet dairelerine ve B. U. Müfettişliğe yazılmıştır.

4/11/1931

Başvekâleti Celilenin 2/11/1931 tarih ve
6/3939 sayılı tezkeresi suretidir

Umum mütekaidini askeriye cemiyeti tarafından güzel bir şekilde tertip ve tabettirilen 1932 senesi duvar takvimlerinin mezkûr cemiyete bir yardım olmak üzere devairce tercihan satın alınarak kullanılmasını cemiyetin vaki müracaati üzerine tamimen rica olunur efendim.

H Ü LÂS A:

Kaçakçılığın men'i hakkında :

No. 2555

Sadıkzadelere ait Kemal vapuru ile İskenderiye'ye götürülen kaçak afyon hakkında Hariciye Vekâletinden gönderilen tezkerenin bir sureti leffen irsal kılındı. Kaçakçılığın men ve takibi hakkındaki talimatnameye tevfikeyn bu gibi kaçakçılık vak'alarının men'i ve kaçakçılar hakkında kanunî takibat yapılması esbabının istikmalî temennî olunur e-fendim.

B. U. Müfettişliğe, vilâyetlere yazılmıştır.

9/11/1931

**Hariciye Vekâletinin 7/11/1931 tarih
ve 21959/87 sayılı tezkeresi sureti**

İskenderiye Başkonsolosluğumuzdan alınan bir **tahriratta** 28 elylûlde İstanbul'dan Mısır hamulesile İskenderiye limanına giden Sadık Zade Arslan Beye ait Kemal vapurunda kaçak eşya bulunduğunun mahallî gümrük müdürlüğünce istihbar edilmesi üzerine konsolosluğumuz memuru muvacehesinde yapılan taharriyatta vapurun baş altında tahminen 25 kilo miktarında uyuşturucu madde bulunarak müsadere edildiği ve fakat mezkûr maddenin sahibi anlaşılamadığından vapur müstahdemininden hiç bir kimsenin tevkiif edilmemiş olduğu bildirilmektedir. Uyuşturucu mevaddın imal, ithal ve ihracını sıkı bir takım takyitlere tâbî tuttuğumuza dair Akvam Meclisi Afyon Kongresinde yaptığımız

beyanatın tesirini izale eyliyecek mahiyette olan bu gibi kaçakçılık vak alarının men 'i ve kaçakçılığa mücaseret edenlerin şiddetle tecziyesi esbabının istikmalî ehemmiyetle mercudur efendim.

Suret :

No. 2554

Dahiliye Vekâleti Vilâyetler İdaresi Umum Müdürü Sabri Bey tarafından «Kanun Rehberi» namı altında tertip ve tabettirilen eser; karar, tefsir, kararname ve talimatnamelerin bulunmasını pek ziyade kolaylaştırır surette tertip ve itina ile tabedilmiş bir fihrist olduğundan mevzuatı kanuniyenin en seri ve kolay bir surette bulunmasını ve dolayısıyla vakitten tasarrufu teminen devairin ve alâkadaranın bu e- serden edinmeleri faydalı olacağını arzederim efendim.

H Ü LÂS A:

Kanun rehberi hakkında

No. 2554

Vilâyetler İdaresi Umum Müdürü Sabri Bey tarafından neşredilen «Kanun Rehberi» nam eser hakkında Başvekâleti Celileden gönderilen 2-11-1931 tarih ve 6/3938 numaralı tezkerenin bir sureti balâya çıkarıldı. Vekâletin delâlet ve tensibile tab ve neşredilen bu eserin mevzuatı ka- nuniyenin en seri ve kolay bir surette bulunmasını temin e-

deceğinden alâkadaranın bu faideli eserden edinmeleri tamimen tebliğ olunur efendim.

Vekâlet dairelerine, B. U. Müfettişliğe ve Umum vilâyetlere yazılmıştır.

14/11/1931

H Ü L Â S A:

Halk için havaya karşı koruma talimatnamesi hakkında:

No. 2598

Millî seferberlik talimatnamesinin 2 inci kısmının 9 uncu maddesile B. Erkânıharbiyece yapılması emrolunan ciheti mülkiyenin ve halkın yapacağı hususâtı muhtevi olmak üzere Büyük Erkânı Harbiye matbaasında basılan «Halk için Havaya karşı Koruma» talimatnamesinin beher nüshası 5 kuruş fiatla tevzi edileceğinden esmanî doğruca matbaaya gönderilmek şartile ne kadar kitaba ihtiyacınız olduğunun iş'arı tamimen tebliğ olunur efendim.

Birinci Umumî Müfettişliğe, Vilâyetlere yazılmıştır.

14/11/1931

HÜLÂSA:

Resmî gazete, kanun, karar
ve nizamname koleksiyonla
rının hüsnü muhafazası hak-
kında :

No. 2621

Mündericatı itibarile devlet devairinin mühim bir ihtiyacına tekabül eden resmî gazetelerle teksir ve tebliğ olunan kanun, karar ve nizamname ve sairenin tasnif edilerek bir arada hüsnü muhafazası ve bunların müfettişler tarafından tetkikile teftiş lâyhalarına derci hakkında Başvekâleti Celileden gönderilen 12-1 1-1931 tarih ve 1992 numaralı tezkerenin bir sureti leffen irsal kılındı.

Resmî Gazete, kanun, karar ve nizamname kolleksi - yonlarının muntazam bir surette hüsnü muhafazaları tamamen tebliğ olunur efendim.

Birinci Umumî Müfettişliğe, Vilâyetlere ve Teftiş heyeti riyasetine yazılmıştır.

17/11/1931

Başvekâleti Celilenin 12/11/1931 tarih ve
1992 sayılı tezkeresi suretidir

Kanun ve nizamnamelerin sureti neşri ve ilâm ve mer'iyet tarihi hakkındaki 1322 numaralı kanunun13 üncü maddesi her malî yıla ait kanun, nizamname ve sairenin her yerde bir arada muhafazasile seleften halefe devri mecburî olduğunu tasrih etmektedir. Müdevvenat müdürlüğünce resmî tatil günleri hariç olmak üzere her gün neşredilmekte olan

Resmî Gazete nahiyelere kadar muntazaman gönderildiği gibi teksir edilen kanun nüshaları da evvelce bilmühabere takarrür eden miktar üzerinden vilâyetlere gönderilmekte ve tab'ı ikmal olunan düsturlar da Vekâleti Celileleri vesatetile kazalara kadar tevzi edilmektedir. Mündericatı itibarile devlet devairinin mühim bir ihtiyacına tekabül eden Resmî Gazetelerle teksir ve tebliğ olunan kanunların ve düsturların bir çok mahallerde memurların ihmal ve kayıtsızlıklarından hüsnü muhafaza edilmediği anlaşılmıştır. Resmî Gazetelerin muntazaman saklanarak koleksiyonlarının yapılması ve diğer kanun, karar ve nizamname ve sairenin numara sırasile tasnif edilerek bir arada muhafazasile seleften halefe devri mecburiyetinin tamamile tatbiki için keyfiyetin vlâyetlere tamimini ve yapılan teftişlerde müfettişlerce kanun dosyalarile Resmî Gazete kolleksiyonlarımnı tetkiki ve müşahedelerinin teftiş lâyhalarına mutlak surette dercinin usul ittihazını ve bu hususta ihmalleri görülecek memurlar haklarında da inzibatî cezalar tatbik edilmesini ve neticesinden malûmat verilmesini rica ederim efendim.

HÜLÂSA:

Devairce yapılacak istatistikler hakkında:

No. 2622

Devairce yapılacak her nevi istatistiklerin İstatistik Umm Müdürlüğünün malûmat ve tasvibi alındıktan sonra tap ve neşredilmesi hakkında Başvekâleti Celileden gönderilen 10-11-1931 tarih ve 6/4005 numaralı tezkerenin bir

sureti leffen irsal kılındı. İktizasının ifası tamamen tebliğ olunur efendim.

Birinci Umumî Müfettişliğe, Vilâyetlere ve Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

17/11/1931

Başvekâleti Celilenin 10/11/1931 tarih ve
6/4005 sayılı tezkeresi suretidir

Her nevi devlet istatistiklerinin doğru ve İlmi usul ve esaslara muvafık olarak tanzimini temin için mühim maddî fedakârlık ihtiyar olunarak istatistik Umum Müdürlüğü teşkilâtı yapılmış ve dairelerce tertip olunacak alelûmum istatistiklerin evveleminde umum müdürlüğün tetkik ve mütalealarına vaz'ı ve tensibi alındıktan sonra tap ve neşri usul ittihaz ve bu bapta kanunu mahsusuna ahkâm vazedilmiş olduğu halde bazı teşkilâtça bu lâzimeye riayet edilmeksizin ihşâî neşriyat yapılmakta ve bu suretle istatistik teşkilâtından beklenen faide ve gayenin ihlâl edilmekte olduğu anlaşıyor.

Bundan sonra usul ve kanun hükümlerine riayet olunarak yapılacak her nevi istatistiklerin her halde müdiriyeti umumiyenin mütalea ve tasvibi alındıktan sonra tab ve neşrine itina olunmasının temin buyurulmasını ehemmiyetle rica ederim efendim.

İcra Vekillari Heyetinin 12/11/1931 tarih ve 11940 numaralı kararnamesi suretidir

1872 numaralı kanunun ikinci maddenin verdiği salâhiyete müsteniden memleket iktisadiyatım korumak üzere ittihaz olunacak tedabiri muhtevi olup iktisat Vekâletinin 11 - 11-1931 tarih ve 6511/132 numaralı tezkeresile tevdi olunan merbut altı maddelik kararın mer'iyete vaz'ı İcra Vekilleri Heyetinin 12-11-931 tarihli içtimamda tasvip ve kabul olunmuştur.

1872 numaralı kanunun 2 inci maddesinin verdiği salâhiyete binaen hükümetçe memleket iktisadiyatını korumak üzere ittihaz olunan kararnamedir

Madde 1 — 1931 senesi 2 inci teşrinin 16 sından itibaren Türkiye'ye ithal edilecek eşyadan iptidaî madde olarak Türkiye'de müesses fabrikalar tarafından kullanılmağa mahsus olmıyanlarının her ay içinde ithal edilecek azamî miktarları İcra Vekilleri Heyeti kararile muvakkaten tahdit olunur.

Bu suretle vücade gelecek olan aylık kontenjan listelerinden ikinci teşrinin on beş günü ile birinci kânuna ait olanı derhal ve diğerleri en aşağı iki aylık olmak üzere ilân ve tatbik olunacaktır. Gelecek kontenjanlar tatbik tarihinden en az 20 gün evvel Resmî Gazete ile ilân olunur.

Listedeki kontenjanlara mahsuben gümrüklere vürut edecek eşya vürutları tarihleri sırasile ve her ay için mukarrer hisseyi geçmemek üzere memlekete ithal olunur.

Her hangi bir ay zarfında vürut eden eşya o ayın hissesini geçtiği takdirde fazlası vürut tarihleri sırasile müteakip ay başında ve o ayın kontenjanlarına mahsuben ithal olunur.

2 — Kontenjanların tesbitinde ve her ay ithal olunacak miktarların tayininde memleket sanayiinin inkişafı ve mevzii san atların icapları göz önünde tutulr ve pahalılığı tevlit edebilecek hususların ve filî inhisar teşebbüslerinin ref'i tedbirleri alınır.

3 — Devlet bütçesile hususî ve mülhak bütçelerden ve âmmе müesseseleri «Darülfünun gibi» ile menafii umumiye-ye hadim müesseseler «Hilâliahmer, Himayietfal gibi» bütçelerinden ve bir imtiyaz işleten müessese ve şirketler tarafından bedeli verilmek üzere ecnebi memleketlerinden alınacak eşyaya mukabil bu eşya bayilerinin memleket mahsulât ve mamulâtmdan muaddil kıymette eşya satın almalarının temin olunması işbu mübayaatın icrası için riayeti mecburî şarttır.

Ancak beyan olunan şekilde takas imkânı olmıyan veya âmmе hizmetinin ifasını imkânsız kılan vaziyetlerde bu mecburiyetin kısmen veya tamamen ref'i için Vekiller Heyeti kararına bağlıdır. Ticaret bilânçomuzun açık olduğu memleketlerle yapılacak veya yapılmış olup ta müddeti bittiği için yeniden aktedilecek muahedelere açığımızı kapatmak üzere bir kompensasyon listesi ilâve olunur.

5 — Birinci maddeye tevfikan tayin olunacak kontenjanlardan fazla eşya ithali memnudur.

Üçüncü madde hükmü hilâfına kontenjan dahilinde dahi olsa vaki olacak mübayaat için döviz verilmesine müsaade olunmaz.

6 — İşbu kararname ahkâmına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Ş. III

HÜLÂSA:

İdare coğrafiyesi hakkında:

No. 297

Vekâletçe vilâyetler hakkında tabiî, ziraî, İdarî, sıhhi, sınaî, İktisadî, İçtimaî ve tarihî malûmatı ihtiva etmek üzere bir «idare coğrafiyası» neşri düşünülmektedir.

Gerçi ahvali umumiye raporlarında ve eski salnamelerde vilâyetlerin umumî ahvali hakkında hayli müfit malûmat mevcut ise de bunlar müteferrik olmakla beraber ihtiva ettikleri malûmat itibarile de pek eski olduğundan böyle bir mecellenin yeniden vücade getirilmesi mühim bir boşluğu dolduracağı için faydalı görülmüştür.

Eserin ihtiva edeceği malûmatın ana hatları merbut cetvelde gösterilmiştir. Buna faydalı telâkki edilen daha başka malûmat ta ilâve edilebilir. Alâkadarlardan mürekkep mütehassıs bir heyet teşkil edilerek ve bizzat alâka gösterilerek yukarıda işaret edildiği üzere mühim bir boşluğu dolduracak olan bu eserin vilâyetinize ait kısmının kâğıdın bir tarafına yazılmak üzere İdare mecmuası kıt'asında hazırlanarak mart 1932 bidayetinde Vekâlette bulundurulmasını ehemmiyeti mahsusa ile rica ederim efendim.

Vilâyetlere ve malûmaten B. U. Müfettişliğe yazılmıştır.

7/11/1931

Tabîî kısım

- 1— Vilâyetin coğrafi mevki ve vaziyeti.
- 2— Vilâyetin hudutları.
- 3— Vilâyetin mesahası ve vilâyeti teşkil eden kazaların mesahaları.
- 4— Erazinin kuruluş şekli.
- 5— Dağlar, irtifalar ve bunları teşkil eden suhurun envayı
- 6 — Orman ve mer'alar vüs'atleri.
- 7 — Nehirler memba ve mensapları, intizamları, ziraatçe ve nakliyatça bunlardan istifade edilip edilmediği
- 8 — Vilâyet sahil ise, sahil imtidatları ve teşekkülâtı vilâyetin iskelesi ve iskele hakkında mücmel malûmat...Limanı.
- 9 — Maden damarları, istifade edilip edilmediği.
- 10 — Göller ve balıkları.
- 11 — Bataklıklar ve mazarratları.
- 12 — Vilâyetteki orman mesahası, senevi istihsal edilen kereste, ve ormanı, teşkil eden ağaç cinsleri.
- 13 — Vilâyette bulunan ılıca ve maden suları bunların işletilip işletilmedikleri.
- 14 — İklim.
- 15 — Mevsim ve gece gündüz sühunet farkları vasatiler, azamî ve asgariler hangi aylara isabet ettiği.
- 16 — Rüzgârlar ve tevlit ettikleri hâdisat.
- 17 — Yağmurlar, senevi takriben kaç milimetre yağdığı. Hangi aylarda yağıp hangi aylarda yağmadığı ve tevlit ettikleri hâdisat.
- 18 — Kar, müddeti devamı, tesirleri.

Ziraî kısım

- 19— Vilâyette neler zeredilir, hasat zamanları, inbatı kuvvet derecesi.
- 20— Vilâyetin istihsalâtı ziraiyesi kendine kâfi midir? Fazla varsa nerelere sevk edilir.
- 21— Vilâyetin serveti ziraiyesini neler teşkil eder. Ve bunlardan hangileri ihraç metaldir.
- 22— Vilâyette istihsalâtı ziraiye cem an kaç dönüm üzere rinden alınır.

Hayvani kısım

- 23 — Vilâyette bulunan hayvanat ve miktarları bunların ısı Lahı için vilâyette damızlık var mıdır. Şimdiye kadar ne netice alınmıştır.
- 24 — İstihsalâtı hayvaniye (süt, peynir, yağ, pastırma, sucuk, deri) hakkında malûmat.
- 25 — İpek böceği ve böcekçiliği hakkında malûmat.
- 26 — Arıcılık ve bal hakkında malûmat.
- 27 — At koşuları hakkında malûmat.

İdarî kısım

- 28— Vilâyetin teşkilâtı mülkiyesini ve etrafındaki vilâyetleri gösterir bir harita.
- 29— İdarî taksimat kazalar, nahiyeler ve bunların kaçar köyü bulunduğu.
- 30— Vilâyetin nüfusu.

- 31 — Kesafeti nüfus.
- 32— Azalma ve çoğalma vaziyeti ve sebepleri.
- 33— Vilâyet, kaza, nahiye merkezlerindeki hane, dükkân, resmî ve hususî müessesat adedi,
- 34— Belediyeler, varidatları, mesaieleri hakkında malûmat.

Sıhhî kısım

- 33 — Sıhhî vaziyet
- 36 — Hastahane ve eczaneler.
- 37— içilen sular.
- 38— Lâğımlar.
- 39— Evlerin vaziyeti.

İçtimaî kısım

- 40 — Irk.
- 41 — Din
- 42 — Lisan, edebiyat, mahallî lehçeler.
- 43 — Maarif işleri ve mektepler.
- 44 — Halkın tabayi ve temayülleri.
- 45 — Okuyup yazma bilenlerin adedi ve vilâyet nüfusuna nisbeti.

İktisadî kısım

- 46— Vilâyetin sanayii hakkında umumî malûmat, nereler de ne gibi fabrikalar ve imalâthaneler vardır.
- 47— Halıcılık, dokumacılık hakkında malûmat.

- 48—Tenvirat için nerelerde elektrik vardır.
 49—Değirmenler.
 50 —Kuvvei muharrike olarak nelerden istifade edildiği.
 51—Ticaret, ithalât, ihracat ve ehemmiyetleri.
 52—Yollar, şosalar, demiryolları, köy yolları, su yolları bunlardan edilen istifadeler vilâyet hududunda mebde ve münteha noktaları.
 53— Kanallar.
 54— Posta teşkilâtı.
 55—Bankalar, Ziraat, Ticaret Odaları hakkında malûmat.

Tarihî kısım

- 56— Vilâyet hakkında muhtasar tarihî malûmat.
 57— Vilâyetin isminin menşe'i.
 58— Vilâyette bulunan tarihî asara ait bir kaç fotoğraf.
 59— Vilâyete umumî bir bakış.

HÜLÂSA:

Halit Ziya beyin haritası hakkında:

No. 377

Tapu ve Kadastro Umum Müdürü Halit Ziya Bey tarafından tanzim edilen üç paftatan mürekkep Türkiye haritası demirbaş olarak muhafaza edilmek üzere gönderilmiştir. Hüsni muhafaza edilmesini temenni ederim efendim.

Vilâyetlere, Birinci Umum Müfettişliğe, Teftiş heyetine, Mahallî İdareler ve Nüfus İşleri Umum Müdürlüklerine gönderilmiştir.

25/11/1931

Vekâletçe muameleleri ikmâl edilen

Tekaüt ve Yetim maaşları

İsim ve memuriyeti	Nev'i tahsis
Tokat hususî muhasebe tahsildarı Hafız Mehmet Ef.	Yetim
Birgi nahiyesi müdürü Lûtfi Ef.	Tekaüt
Hicaz aşair kâtibi Ali Rıza Ef.	Yetim
Sivas matbaa müdürü Rauf Ef.	»
Ayancık kaymakamı Yümnü Paşa	»
Varto kaymakamı Ali Ef.	Tekaüt
Kâhta kaymakamı Muhtar B.	»
İstanbul nüfus başkâtibi Süleyman Faik B.	Yetim
İlgın tahrirat kâtibi İsmail Ef.	Tekaüt
Çorlu nüfus memuru Reşit Ef.	»
Bayramiç tahrirat kâtibi Arif Ef.	»
Köşker nahiyesi müdürü Ramiz B.	Yetim
Tefenni kaymakamı Kâmil B.	Tekaüt
Adana nüfus müdürü Tevfik B.	»
Erzincan nüfus müdürü Kadri B.	»
Aydın hususî muhasebe müdürü Ali Rıza Ef.	»
Uzunköprü hususî muhasebe memuru Halil Ef.	»
Maçka kaymakamı Hamdi B.	»
Rize hususî muhasebe mukayyidi Aşir Ef.	Yetim
Birecik nüfus memuru Şükrü Ef.	»
Konya mektupçusu Yusuf Hüsnü B.	»

İsim ve memuriyeti	Nev'i tahsis
Keşan iskân kâtibi Ali Ef.	Yetim
Kemah hususî muhasebe memuru Sıtkı Ef.	»
Maraş tahrirat kalemi evrak memuru Hakkı Ef.	Tekaüt
Balya nüfus memuru Ali Rıza Ef.	»
Orhaneli kaymakamı Tayyar B.	»
Sürmene nüfus memuru Ali Ef.	»
Dört Yol nüfus kâtibi Osman Ef.	»
Niksar tahrirat kâtibi Mustafa Rahmi Ef.	Yetim
Halep iskân muhacirin kâtibi İbrahim Etem Ef.	Tekaüt
Ayvalık hususî muhasebe memuru Şevket Ef.	»
Karadere nahiyesi müdürü Haşan Tahsin Ef.	Yetim
Sabık Trabzon valisi Hilmi B.	Tekaüt
Hadim nüfus memuru Mehmet Ef.	Yetim
Sabık İzmir vali muavini Halit B.	Tekaüt
Aydın tahrirat kalemi mübeyyizi Ali Rıza Ef.	Yetim
Sındırgı nüfus memuru Raşit Ef.	»
Çemişgezek kaymakamı Vasıf B.	Tekaüt
İçel valisi Sait B.	»
Çanakkale nüfus müdürü Ahmet Ferit B.	Yetim
Kerkük mutasarrıfı Behram Paşa	»
Amasya meclisi idare kâtibi Necip Ef.	»
Hekimhan nüfus memuru Mehmet Fevzi Ef.	Tekaüt
Gemlik hususî muhasebe memuru Raşit Ef.	Yetim
Gördes tahrirat kâtibi Tevfik B.	»
Maraş nüfus müdürü Tahir B.	Tekaüt
Eceabat tahrirat kâtibi Tahsin Ef.	Yetim

İsim ve memuriyeti	Nev'i tahsis
Eşme nüfus kâtibi Hacı Yusuf Ef.	Yetim
Giresun mektupçusu Ali Galip B.	»
Bandırma kaymakamı müteveffa Eiasan Fikri B.	»
Mudanya nüfus memuru Necip Ef. Tekaüt	
Feke kaymakamı Sabri B.	»
Mülkiye müfettişi Müfit B.	»
Çanakkale hususî muhasebe tahsildarı İsmail Hakkı Ef.	»
Omerli nüfus memuru Ali Rıza Ef.	»
Develi kaymakamı Ramiz B.	»
İstanbul evrak kalemi kâtibi Mehmet Celâl Ef.	»
Bursa nafia başkâtibi Şükrü Ef.	»
Haran kaymakamı Abtiilkerim Zihni B.	»
Espiye nahiyesi müdürü İsmail Hakkı Ef.	»
Perhangök nahiyesi müdürü Ahmet Ef.	Yetim
Kayseri nüfus müdürü Salih Sabri Ef.	»
Keban kaymakamı Raşit B.	Tekaüt
Kars kaymakamı İshak B.	Yetim
Taşköprü nüfus memuru Ali Azmi Ef.	»
Şirvan kaymakamı Nuri B.	Tekaüt

Gayrı Resmî Kısım

Avusturya'da

Belediye – Komün

lerin

İktisadî faâliyetleri

III

Avusturya'lılar, Belediyecilikte en ileri giden milletler arasındadır. Bütün belediye vezâifinde gösterdikleri tekâmül, komünlerinin İktisadî faaliyetlerinde daha bariz bir şekilde göze çarpar.

Komünlerin İktisadî hareketlerini tetkike başlamadan evvel, hükümetle belediyeler arasındaki hukukî irtibatı gözden geçirmek lâzımdır. Malûm olduğu üzere Avusturya Federal bir hükümettir. Teşriî ve icraî kuvvetler. Federal Cumhuriyetle (Lânder) denilen mahallî hükümetler arasında, kanunu esasi ile taksim edilmiştir. Kommünler, hükümet taazzuvlarındandır, yalnız İdarî bir taksimat değildirler, aynı zamanda mahallî muhtariyetin İktisadî ve idari cüz'ü tamını teşkil ederler.

Kommün meclisleri, Cümhuriyet Millî Meclisile Federasyon dahil (Lander) lerin (dietes) meclisleri **gibi en son** demokrasi intihap hukuku dairesinde, aynı esaslar dahilinde intihap olunur. Cumhuriyet teşkilâtı esasiye kanunile Federal hükümetleri, kanunları, kommünlerin hukukî vaziyetlerini tesbit etmiştir.

Birinci derecede kommünlere, mahallî polis vezaifi tevdi olunmuştur. Yalnız Viyana şehrine mahsus olmak üzere, şehre muttasıl köy kazalarının vezaifi ve bilhassa şehrin idarei umumiye hizmetleri Viyana Kommününe verilmiştir. Cümhuriyet kanunu esasisi, Viyana şehrini federasyona dahil bir (Lander) olarak kabul eylemiştir. Bu vaziyette Viyana, Avusturya Cumhuriyeti federasyonunun bir hükümetidir.

[Bu şekil, kadim Atina ve Roma belediyelerinin hukuku hükümranıye malik Monisiplerine benzer.

Halk tarafından intihap edilen belediye meclisi, kommünün temsil heyeti olmakla beraber aynı zamanda Lander vaziyetinde bulunân şehrin (diyet) Landtag meclisi vazifesini görmektedir,

Kommünler, muhtar idarenin cüz'ü tamı olmak itibarile, Cümhuriyet kanunu esasisinin 118 inci maddesine nazaran, her nevi emlâk, satın almağa ve mülkiyetini muhafazaya ve bunları işletmeye ve kanunî şartlar dahilinde İktisadî teşebbüslere girişmeğe, kendi bütçelerini tanzime ve vergilerini tahsile salâhiyettardır. Avusturya Kommünlerinin bu hakkı, 1849 tarihinde yapılan muvakkat kommün teşkilâtile ve 1862 tarihli imparatorluk kommün kanunile dahi tanınmış idi.

1 teşrinievvel 920 tarihli Cumhuriyet kanunu esasisi aynı hukuku teyit etmiştir.

İktisadî teşebbüsler hakkındaki esas şöyle hulâsa olunabilir:

Kommün hudutları dahilinde kommün menfaatini alâkadar eden her iş kommünler tarafından ifa olunabilir. Maamafih, bu umumî hürriyet ve serbesti 1920 tarihli yeni kommünlerin kanununun neticesidir. Ondan evvel, İktisadî teşebbüsler, kommünlerin diğer beledî faaliyetleri derecesinde ve idâreleri, belediye vezaifi umumiyesile aynı nisbette bir muhtariyete mazhardı.

Yeni kommün kanununa nazaran kommün idaresi sekiz gruba taksim olunmuştur. Her grubun başında, idarenin demokratlaştırılması prensibine tevfikân bir belediye azası bulunur. Bunlar bir memur vaziyetinde olmamakla beraber belediye meclisleri tarafından tayin olunur. Ve vezaifinden dolayı meclise karşı mes uldür. Bu azalar, her grup işini tetkik için teşekkül eden belediye komisyonlarının daimî raportörüdürler. Yalnız, çok mühim işlerle gruplara ait prensip mes eleleri için belediye meclislerinin kararını almak lâzımdır. İktisadî teşebbüslere ait teşkilât kadrolarının tesbiti ve tarifelerinin tanzimi gibi vezaif bu meyandadır, yeni bir işletme idaresi tesisi de belediye meclislerine aittir. Diğer taraftan belediye teşkilâtından bir kısmına sureti mahsusada tevdi edilmemiş bütün işler, idarei umumiye itibarile alâkadar belediye komisyonunun dairei salâhiyetindedir. Grup idaresi ise mevaddi iptidaiye mubayaası, mukaveleler akti ve azamî bir

senelik işletme ihtiyacatının tedariki ve miktarı muayyen krediler üzerine muamele ifası gibi hususata bakar. Bundan başka diğer belediye işlerinden daha geniş mikyasta serbestli harekâta müsaade eden bir nizamnamei dahilî ile tarzı hareketleri tesbit olunmuştur.

Viyana belediyesi

Bütün büyük şehirlerin idaresinde olduğu gibi, Viyana şehri de diğer Avusturya belediyelerinden farklı hukuka maliktir. Viyana belediye kanunu esasisine nazaran doğrudan doğruya belediye vezaifine ait su tevziatı, mezarlık hizmeti, sokak tamir ve inşası ve banyolar gibi işlerle elektrik ve gaz tevziatı gibi doğrudan doğruya belediye hizmetlerine ait olmıyan işler ayrı ayrı iki safha teşkil eder. Viyana şehri İktisadî işletmeleri her türlü vergi ve resimlerden muaf olduğu halde, Avusturya'nın İktisadî faaliyetler, hukuku hususiye dairesinde çalışan müteşebbislerle tam bir müsavat ve rekabet halindedir.

İstikraz mes'elesinde de Viyana'nın hususiyeti vardır. Cümhuriyet merkezi, aynı zamanda Avusturya federasyonunda aza bir hükümet olmak itibarile istikrazlar için, mafevk ve yabancı bir idarenin tasvip ve tasdikine ihtiyacı yoktur. Halbuki diğer kommünler, son sene iradından yüksek miktarda istikrazlar için evveleminde (Länder) hükümetinin müsaadesini almak mecburiyetindedirler.

Her hangi bir kommün, hisseli tahvilât ihracı suretile, bir istikraz yapmak istediği takdirde Lânderin kanunu mahsus neşretmesi lâzım gelir. Cümhuriyet Federal hükümeti böyle bir sureti halli kabule muhalefet ederse Lânderin diyet meclisi «Lasdtag», azasının asgarî nısfı mevcut olduğu halde aktettiği bir içtimada kararında ısrar edebilir. Bu takdirde federal hükümet: reyinden dönmezse millet meclisile federal meclisi azasından mürekkep muhtelit daimî bir komisyon mes eleyi halleder.

Kommünlerin İktisadî faaliyetleri hakkındaki diğer ahkâm 1910 danberi tadil olunmamış ve bütün İktisadî teşebbüsler için hiç bir veçhile inhisar usulü kabul edilmemiştir. Yalnız dahilî köy şimendiferleri hakkındaki 1894 tarihli kanuna nazaran, bütün muhtar idarelerle kommünler 90 sene müddetle imtiyaza malik olabilirler. Bu gibi işlerde eşhas ve şirketler ise ancak altmış senelik bir imtiyaz alabilirler. Bir de imtiyaz müddetinin hitamında devlete intikal eden mülkiyetile, imtiyaz müddeti esnasında hükümet tarafından mubayaa keyfiyeti hususî teşebbüsler için varit olduğu halde muhtar idareler ve bu meyanda kommünler bundan muaftırlar. Yolların her nevi şimendifer tesisatı için istimali, yollara malik olan mahallî teşekkülün müsaadesine mütevakkıftır.

Bundan başka, 1907 tarihli sanayi kanununa göre kommünler mezarlık tesisi ve idaresi imtiyazını haizdirler.

3 mart 1925 tarihli kanuna göre de kommünlerin gerek s1. kudretinden gerek diğer şekillerle elde ettikleri elektrik kıvvetleri müesseseleri 1926 senesi zarfindavücade getiril

miş ise her sene hasılatından gayri safî olarak 1000 cv. miktarı vergiden müstesnadır. Hususî teşebbüsler için bu muafiyet küçük mikyastadır.

29 temmuz 1919 tarihli menafii umumiye İktisadî teşebbüsleri hakkındaki kanunun 37 inci maddesi de kommünlerin hususî teşebbüslere iştirakini teshil etmiştir. Viyana belediyesi bu şekilde 66 hususî teşebbüse iştirak etmiştir. Bunlardan bazılarında belediye sermayesi asgarî mikyasta ise de bir çoklarında umumî sermayenin nısfını tecavüz eder.

Vazifelerin ifa şekli

Viyana belediye kanunu esasisine nazaran, belediye idaresi üç şekilde vazife görür. Birisi alelade vezaifi belediye, diğeri alelade vezaiften daha müstakil bir surette emaneten idare «En Regie» kommün idaresinin bir taazzuvu şekli; üçüncüsü de «magistrat» denilen belediye mümessilinden tamamille müstakil İktisadî teşebbüslerdir. Bu sonuncular öyle müesseselerdir ki mahsulâtını, hususî müteşebbisler gibi bedeli mukabilinde umum halkın pişi istifadesine arzeder.

Malî hususatta belediye rejilerinin istiklâli de şayanı dikkat derecede geniştir. Tasdik edilmiş olan bütçe kadrosu belediye meclisinin salâhiyettar kısmının müsaadesini almadan «10,000 s.» kadar sarfiyatta bulunabilir. Halbuki diğere belediye işlerinde bu müsaade «4,000 S. » derecesindedir. Her iki kısımda da kabul edilmiş olan bu salâhiyet, İktisadî işlerin

ticarî şerait dahilinde muvaffakiyetle idaresini temin için verilmiştir.

Gerek belediye rejilerin, gerek diğer İktisadî teşebbüsler bütün belediye idareî umumiyeye vezaifî gibi, resmî teftiş dairesinin kontrolü altındadır.

Kontrol dairesi belediye azasından o işe memur murahhasın emrinde olmayıp, doğrudan doğruya belediye reisine merbuttur. Müfettişler hatalarla mevaddı iktisadiye ve ahkâmı nizamiyeye ait eksiklikleri görüp keyfiyetin tashihini müstelzim noktai nazarlarını beyan ederler. Bu teftişlerden mühim kısımları ait olduğu idareye tahriren tebliğ olunur. En kısa bir zamanda ve azamî dört hafta zarfında kanunî cevabının verilmesi şarttır. Verilen cevap teftiş heyetini ikna etmezse, karar belediye reisine aittir. Müfettişler doğrudan doğruya belediye reisi tarafından ifa edilir işler hakkında da teftişatta bulunabilirler. Ve bu takdirde raporlarını diğer ahvalde olduğu gibi, hem belediye reisine ve hatta belediye meclisine verebilirler. Belediye reisi bizzat kendi işlerinin teftişi neticesinde kararını verir. Yahut raporu meclis maliye encümenine sevkeder. Viyana kommününün umumî hesabâtı ve iktisadi işlerinin blânçosu teftiş heyetinin tasdikından geçer. Ve tasdika ait raporları belediye meclisine takdim olunur.

Belediye teşebbüslerinin tarihçesi

İlk iş olarak 1876 da belediye antrepoları tesis edilmiş

tir. 1885 de ot ve saman mağazaları açılmış, 1880 de mezarlık hizmeti, 1899 tarihinde de belediye lokantaları «Ratkavskeller» vücade getirilmiştir. Halen antrepolar belediye rejisi halindedir. Kuru ot ve saman işleri 1926 da (40,000 s.) temettü temin etmiştir. Belediye lokantaları halen iltizama verilmiş olup yalnız şarap satışı doğrudan doğruya belediye tarafından idare edilmektedir.

Viyana Belediye Rejileri

Su tevziatı ve menbaaların muhafazası
için orman idaresi

Viyana şehri, menbaları yüksek dağlarda olan iki kısım su tesisatına maliktir. Bunlardan birisi 1869 ile 1873 seneleri arasında tesis edilmiştir. Ve Viyana'nın seksen dokuz kilometre cenubunda kâin (Schneberg) ile (Raxalpe) mıntakası menbalarından gelmektedir. Günde yüz kırk bin metre mikâbı su temin eder.

İkinci kısım su tesisatı 1900 ile 1910 arasında vücade getirilmiştir. Menbaları aşağı Avusturya ile (Stirie) hudutları arasında Salza dağlık mıntakasındadır. Şehre kadar yüz seksen üç kilometrelik bir tesisat ile gelmekte ve günde iki yüz bin metre mikâbı su vermektedir.

Her iki suya ait, şehir dahilindeki tesisatın tulü 1600 kilometredir. 1925 de nüfus başına haftada yüz kırk yedi litre su verilmiştir. Pazar günleri adam başına 127 litre su ve-

rilir. Harpten evvel her ev sahibi aielâde su ihtiyacı için senelik sarfiyatında her hektolitire su için beş kuronluk bir taksit verirdi. Sanayi ve saire için senelik sarfiyatında hektolitire başına sekiz kron alınırdı. Halen bundan bir çok tenzilât yapılmış olduğundan bin litre için 25 (groschen)verilmektedir. Sıhhat müesseseleri ve banyolar için ayrıca tenzilât vardır. Günde on metre mikâbından fazla sarfiyat yapanlara ayrıca tenzilât yapılır.

Komün mezarlıkları

Viyana'da mezarlıklar idaresinin belediyeye tevdi 1874 de kuşat olunan merkez mezarlığının tesisile başlamış ve 1891 de sur harici mahalleleri ve 1905 de civar iki kazanın şehre ilhakı üzerine bir çok mezarlıklar belediyeye intikal etmiştir.

1910 nihayetinde Viyana belediyesi reji usulile otuz mezarlık idare etmekte idi. Diğer on küçük mezarlıkta mukavele ve taahhütleri dairesinde mezarcılar tarafından idare edilmektedir. Bundan başka bazı kiliselere merbut mezarlıklar vardır. Mezkûr kırk mezarlıktan otuz beşinde cenaze defni müessesesi vardır.

Merkez mezarlığı iki milyon iki yüz yirmi altı bin metre murabbai sahasındadır. Şehrin cenup kısmı için 1921 de seksen altı bin metre murabbai sahasında yeni bir mezarlık açılmıştır. Metfenler on beş senelik bir mülkiyeti haiz olabilirler.

Onar sene üzerinden bu müddetin temdidî caizdir. 1925 tenberi belediye mezar taşları imal ve satışı için bir müessese vücade getirmiştir. 1922 senesinde belediye keza bir de cenaze ihrak fırını vücade getirmiştir. İlk tesis senesinde 835 ve 1926 senesinde 2391 cenaze ihrak edilmiştir. Bütün bu hizmetler 1910 senesinde bir milyon krondan fazla irat temin ediyordu. 1926 senesinde 15,000 S. iradı safî alınmıştır.

Banyo rejileri

Banyoların İctimaî sıhhat noktai nazarından ehemmiyeti çok geç idrak edilmiştir. 1887 de ilk kommün banyosu vücade getirilmiştir. Ondan evvel Viyana şehri Tuna üzerinde yalnız iki sahil banyosuna malikti. 1910 a kadar 17 halk banyosu, iki sıcak su müessesesi ve 10 yaz banyosu tesis edilmişti.

1910 da banyoların safî masrafı 684,534 krondur. 1926 da belediyenin 18 halk banyosu, 4 sıcak su müessesesi ve 14 yaz banyosu ve 8 de çocuklara mahsus serbest banyosu «Kindereibader» vardır.

1913 te banyo ziyaretçilerinin adedi dört milyon doksan bin üç yüz yetmiş bir iken 1926 da bu yekûn yedi milyon beş yüz altmış yedi bin iki yüz otuz bir olmuştur.

Viyana banyo rejilerinin 1926 safî masrafı 96,000 S. dir. Bu yekûn sermayei asliye ve mobilyalarile birlikte (3,200,000 S.) tutmaktadır.

Belediye hudutlarının her tarafına serpilmiş bir vaziyette bulunan halk banyoları ekseriya ucuz fiatlı duşlardır.

1919 tarihine kadar bu banyolar yalnız duş salonlarile vestiyerlerden ibaretti. Ondan sonra bunların bir çoklarında münferit banyo kabineleri vücade getirilmiştir. 1926 da halk banyolarının ziyaretçileri 4,281,106 ya balığ olmuştur.

Dört sıcak su hamamı arasında 1914 te açılan (Jörgerbad) i zikretmek icap eder. Bunun bilhassa taraçasında güneş ve hava banyosu mahalli ile üzeri açılıp kapanabilir camlı gayet büyük bir yüzme havuzu vardır. Bundan başka bütün asrı tertibatı havi olarak onuncu kazada 1926 da vücade getirilen Amalienbad şayanı zikirdir ki elektrik ve tuzlu su banyolarile diğer hususî banyoları havidir. On iki buçuk metre genişliğinde ve 33/1/3 metre uzunluğunda bir havuzu vardır. Çocuklar için ayrıca bir yüzme havuzu vücade getirilmiştir. Yüzme havuzlarının etrafında 5553 kabinesi vardır. Zemin katile beraber beş kat üzerine vücade getirilmiş olan bu müessesede her defasında 1 300 kişinin ihtiyacına tekabül edecek tertibat vardır. Sıcak sulu ve sıcak banyolu müesseselere 1926 da 1,069,377 kişi girip çıkmıştır.

Viyana şehrinin vaziyeti yaz banyoları tesisatı için çok müsaittir. Tuna boyundaki belediye banyoları arasında. Ganse hanfel yaşını zikirdir ki nehrin vücade getirdiği eski bir adanın üzerindedir. 1907 de tesis edilmiş ve o vakittenberi çok tevsî olunmuştur. Halen 1 1,000 kabinesi vardır. Yazın güzel günlerinde 2000 zair istiap eder. Bundan başka 1918 de tesis olunan alte donau «30,000» metre murabbai sahalı ile 1920

de açılan diğer iki nehir banyosu yazlık ihtiyacı temin eder. Şehrin tunaya uzak kısımlarında yüzme havuzları ve ayrıca güneş ve hava banyo mahalleri vücutte getirilmiştir.

Çocuklar için açılan ilk açık hava banyoları 1917 de vücutte gelmiştir. Ondanberi yedi müessese daha yapılmıştır. Bunların 1926 ziyaretçileri 63,975 tir.

Gençliğin maddî sıhhatini koruma için her sene şehir mektepleri ve spor müesseseleri emrine halk banyoları için 300,000 ve şehir banyoları için 12,000 meccani duhuliye kartı tahsis olunur. Yukarıda zikri geçen «Gânsehâufel» nehir banyosu müessesesinde çocuklar için banyo yeri ve genç kızlar için ayrı banyo mahalli ve çocuklar için yüzme öğretme mektebi vardır ki bunlardan 1926 da 35,237 çocuk istifade etmiştir.

Keza yukarıda ismi geçen meşhur jâgerband banyosunun yüzme havuzu bütün kış aylarında halk mektepleri ve hususî mektepler için meccanen açıktır.
Viyana sıhhat rejisi

Belediye tarafından idare edilmekte olan Sıhhat reisi, hastaların evlerden hastanelere nakline ve ölenlerin mezarlığa kadar taşınmasına ait vezaifi ifa eder. Bundan başka dezenfekte rejisinin nakli hizmetini de görür.

Sıhhî rejî hizmetleri için Viyana dört mıntakaya taksim edilmiştir. Her birinde birer sıhhî istasyon tesis olunmuştur.

Bu istasyonlar vasıtasile 1926 da 31,172 hasta nakledilmiş ve 2381 cenaze taşınmış ve 3260 dezenfekte nakliyatı yapılmıştır.

Sıhî reji, belediyenin kamyon ve otomobil rejisinde hissedardır. Ve sıhî tedabir noktai nazarından belediye sıhîye bürosunun nezareti altındadır.

Dezenfekte rejisi

İlk reji postası 1898 de İkincisi 1904 te ve en son asrî ve fennî vesaiti haiz olan üçüncüsü de 1908 de tesis edilmiştir. Bunların vazifesi hastalıktan sonra evlerin ve eşyasının fennen tathirinden ibarettir. Araba vasıtası yerine otomobil ikamesinden sonra bu postalardan birisi lağvedilmiştir. 1926 da 9411 dezenfekte yapılmıştır.

Lağımlar rejisi

Lâğımlar, Viyana şehrinin muvasala yolları hakkındaki 1892 tarihli kanunun tatbikatı üzerine teessüs etmiştir. Harbi umumîye kadar bir çok kısım yapılmış ise de asıl faaliyet 1921 denberi devam etmektedir.

1925 te şehir mecraları 751,806 metre beton ve 196686 metre tule ve 15,195 metre de künk kanal halinde tesisata maliktir. Mecraların temizlenmesine evvvelce üçer se

nelik mukavele ile müteahhitlere yaptırılırdı. Harpten sonra bu müddet bir seneye indirilmiştir. Nihayet 1921 kânunuevvelinde işe başlamış olan belediye rejsi bu işi deruhte etti.

Rejinin 1926 masrafı iki üç milyon şilin ve varidatı bir iki milyon şilindir. Mecraların temizlenmesine mukabil alman ücret 1923 kanunile tesbit olunmuştur. Sokakları temizleme rejsi

Sokakların yıkanması ve sulanması vazifesi parça parça ve mıntaka mıntaka reji haline konmuştur. İlk reji 1893 te başlamış ve bütün Viyana sokaklarının reji vasıtasile temizlenmesi ancak 1910 da deruhte edilmiştir.

Süprüntülerin kaldırılması ve diğer tanzifat şekilleri bir çok zamanlar şehirlilerin kendi ifadeleri veçhile Viyana'yı utandıracak vaziyette yapılmakta idi. Fakat son zamanlarda bütün bu vezaif asrı ve fennî bir şekilde makineleştirilmiş ve bununla beraber bu iş o kadar kolay olmamıştır. Çünkü Viyana yolları bin yüz kilometre tulinde ve 11 milyon metre murabbai şatlımdadır. Bundan başka dört milyon metre mu- rabbai yaya kaldırımı vardır. Bütün bu geniş sahanın tathiri ve diğer tanzifat hizmetleri için reji idaresi kendi atelyesinde hazırladığı bir tanzifat treni vasıtasile işlerini idare eder. Tanzifat treni, cer otomobilini ve bir süpürme ve iki yıkama makinesini de havidir. Bu şekilde tertip edilen on tren tanzifat hizmetlerini ifa etmektedir. Trenler her gece sekizer saat çalı

şırlar ve altmışar kilometrelik yol temizlerler. Her trende bir kondöktör, üç amele vardır. Halbuki evvelce bir trenin vazifesini altmış amele görüyordu. Karların kaldırılması da aynı rejî tarafından yapılır. Bunun için de tanzifat trenleri gibi ayrıca kar kürüme ve toplama otomobilleri imal edilmiştir. Ve bunlardan da tren halinde istifade edilmekte bulunulmuştur. Bunlar tramvay hatları üzerinde işlemektedir. Yalnız karların ilk toplanma ameliyesi tramvay idaresine aittir.

Sokakları sulamak için ayrıca yetmiş arazoz otomobili çalışır. Gidiş gelişi çok olan geniş yollarla meydanlar borulu açık arabalarla sulanır.

Ev süprüntülerini kaldırmak için Almanya'da (kolonia) unvanı altında tatbik edilen bir sistem 1923 denberi tatbik edilmektedir. Aynı sene içinde bu usul bütün Viyana'ya tatbik edilmiş ve dokuz milyon şilin varidat alınmıştır.

Yolların süpürme ve yıkanma masrafı belediyeye aittir, yalnız evlerin trotuvarları kış ayları bundan hariçtir. Ev süprüntülerinin kaldırılması da meccanidir. Fakat belediye onlardan icap eden masrafı çıkarmaktadır.

Sıhhat rejisinin nakil vasıtalarından istifade etmek üzere Viyana belediyesi kamyon ve otomobil rejisinde hissedardır demiştik. Sokakları temizletme rejisi de aynı vaziyettedir. Belediyenin bu gibi nakliyat hizmeti bir merkezden kumanda edilmek suretile tedvir olunur. Bu merkez harbi umumiden sonra ordunun eski arabalarile işe başlamıştır. 1926 nihayetinde «5» araba deposu bulunuyordu. Kendisine mahsus imalâthanesi, yedi seri kamyon otomobili seksen sekiz kamyonu,

altmış sekiz romorku, bir römorkörü ve iki fugonile iki otomobil arabası vardır.

Belediye atelyeleri rejisi

Bugünkü belediye imalâthane rejisi 1880 ile 1890 arasında belediye müessesatı ile mekteplerde vücade getirilen teshin vasıtaları üzerinde çalışmak, üzere teessüs eden imalâthaneden doğmuş ve büyümüştür. 1910 da kırk beş memuru ve müstahdemi vardı. Fakat harbi umumiden sonra mevcut ihtiyacı tekabül etmediğinden dolayı Viyana'nın on ikinci kazası dahilinde büyük makinelerin vaz'ına müsait bir mahal istimlâk edilmiş ve belediye müessesatı için lâzım olan bütün teshin tesisat işleri, çilingirlik, marangozluk ve tenekecilik hizmetlerini ifa eder. Belediye müessesatından başkası için iş kabul etmez.

Belediye çamaşırhane rejisi

Viyana belediyesi harbi umumiden evvel, kendi sıhhi müesseselerinin çamaşırları için bir reji idaresi vücade getirmişti. Buharla yıkama usulüne ait ilk tesisat «lainz» belediye mıntakasının itamhanesinde 1904 te yapıldı. Bundan bir kaç sene sonra da Tuna üzerindeki eski belediye banyosunda makine ile yıkama usulü tatbik edildi. Bütün şehrin ihtiyacını te

min edecek bir amaşırhane vücade getirilmesi ancak harpten sonra kabil olmuştur. 1921 de vücade getirilen buharlı amaşırhane, hususî amaşırhanesi olmıyan bütün belediye müessesatının işlerini görür ve günde burada seksen bin kilogram kuru çamaşır yıkamak üzere 1926 da iki milyon kilo gram çamaşır yıkanmıştır.

İnşaat malzemesi rejisi

Her memlekette olduğu gibi harbi umumiden sonraki mesken buhranı Viyana belediyesinin mesken işile ciddi surette meşgul olmasını icap ettirmiştir. Belediye ilk tedbir olmak üzere 1919 dan 1923 tarihine kadar 3497 mesken vücade getirmiştir. Fakat bunların hakikî ihtidaca kâfi gelmediğini görünce 1 şubat 1923 tarihinden muteber olmak üzere sükna evleri inşaat vergisi namile bir vergi vazetmiş ve yirmi beş bin hane vücade getirmek üzere bir program yapmıştır. Bu program 1927 senesi nihayetinde tamamen tatbik edilmiş bulunuyordu. Bununla beraber Viyana belediyesi mesken inşaatına devam etmiştir.

Belediyenin yaptığı ve yahut yapılmasına kroki ve malzeme itası suretile muavenet ettiği mesken, ticarethane, atelye ve sairenin 1919-1926 arasında vücade gelen miktarı 29,979 mesken ve 1237 atelye, ticarethane ve sairedir.

Bütün bu isler inşaat malzemesi rejisi teşkil ve vezaifile vücade getirilmiştir. Küçük bir faaliyet misali olmak üzere

zikredilebilir ki 1926 senesi zarfında bu reji on milyon şilinklik mevaddı iptidaiye alış verişı yapmıştır.

Aynı reji, Viyana belediyesinin bütün ihtiyaclarını temin etmek üzere Oberlaa tuğla fabrikasını satın aldığı gibi belediyenin Hinterbrühl ve Kaltabrunn kireç ocaklarını da devralmıştır. Belediyenin hissedar olduğu diğerk bir çok mevaddı iptidaiye taş ve kum ocakları da bu meyanda olduğu gibi bilhassa Viyana'nın taş deposu vazifesini gören yirmi bin metre murabbai sahasında bir taş ocağı da bu rejiye devredilenler arasındadır.

Mağazalar rejisi

İlk tesisat 1833 te başlamıştır. Fakat bugünkü teşkilâtın esası 1912 de kurulmuştur. Bunun için Tuna rıhtımı kenarında büyük bir hububat deposu yapılmış ve soğukhava mahzenleri vücade getirilmiş ve evvelce belediyeye ait olan diğerk bu nevi müessesat devredilmiştir. Harptenberi de bu mağazaların adedi çoğalmaktadır. 1922 de meyve depoları ve kurutma tesisatı vücade getirilmiştir.

İktisadî belediye teşebbüsleri

Reji usulile idare olunan İşlerden maada bir de doğru

dan doğruya sırf İktisadî esaslar dairesinde tedvir olunan belediye teşebbüsleri vardır:

Gaz tevziatı işi

Gaz tedarik ve tevzii işi uzun müddet hususî müteşebbislerin elinde kalmıştı. 1896 da belediye meclisi bu şirketlerle üç senelik bir mukavele aktederek umumî tenviratın icrasını ve bu müddet zarfında da aynı mukavele esaslarından olarak belediye namına bir gaz istihsal fabrikasını tesise karar verdi. Üç sene sonra bu fabrika tenviratı temin edecek bir hale geldi. Günde üç yüz kırk metre mik'abı gaz temin eden bu fabrika 599 kilo metrelik bir şebeke dahilinde tevziatı idare etti. Uzak şehir mıntakaları için 1911 tarihine kadar hususî şirketlerle mukavele devam etti. 1 900 de yetmiş sekiz milyon metre mikâbı gaz sarfıyatı vardı. Bu yekûn 1910 da yüz on altı milyona çıktı. 1911 de günde 700,000 metre mikâbı gaz temin eden (Simmering) gaz fabrikası işe başladı. Ve hususî şirketlere tenvir ettiği sahaları da dairei hizmetine aldı. Günde iki yüz elli bin metre mikâbı gaz temin eden Leopoldu fabrikası buna inzımam etti. Harbi umumiye kadar bu iki fabrikanın faaliyeti o şekilde tanzim edilmişti ki her ikisi yirmi dört saatte bir milyon metre mikâbı gaz temin ediyordu.

Fakat harbi umumî devresinde vaziyet değişti. Çünkü Avusturya, kömürü kendi membaından temin edemiyordu. Kömür buhranı bu fabrikaların faaliyetine sekte verdi. Yeni

faaliyet 1919 da başladı. Ve fabrikalara yeni sistem bir çok vesait ilâve olundu. İstihsalât % 22 derecesinde tezayüt etti.

1926 da Vi yana belediyesi gaz fabrikaları istihsalâtı: iki yüz elli milyon metre mikâbı gaz, iki yüz altmış beş bin ton kok ve yirmi iki bin ton kudron ve beş bin dört yüz ton amonyaklı mevat ile beş bin beş yüz otuz ton (Hidro karbüre debenzol) istihsal etmiştir. Benzol fabrikası Avusturya'nın bu iş üzerinde yegâne müessesesi olup aynı zamanda gaz fabrikasına mülhak olmak üzere olan vaziyeti bütün dünyada yegânedir. Benzol istihsalâtının %72 si memaliki ecnebiyeye satılmıştır. Belediye gaz fabrikaları istihsalâtının kıymeti yetmiş üç milyon sekiz yüz elli bin şilindir. Bunun için hariçten yirmi yedi milyon şilinlik kömür ithal edilmiştir.

Belediyenin Elektrik müessesatı

Yirminci asrın başlangıcında Viyana'da eski sistem tesisatla işliyen üç hususî elektrik şirketi vardı. 1902 de Viyana belediyesi bir elektrik müessesesi vücude getirmiş ise de bunun başlıca vazifesi tramvaylara cereyan temin etmekten ibaretti. Bilâhare vaziyet icabı hususî olarak çalışan üç şirket, belediyenin kendisine muvafık gelecek zamanda, şirketler tesisatını satın almak üzere belediye ile bir mukavele aktine mecbur kaldılar. Bunların en küçüğü 1907 de işe yaramadığından derhal kapatıldı. Ve İkincisi 1908 de mubayaa edildi.

1910 da belediyenin elinde senevi kilovatör 141,5 temin e- den iki santral bulunuyordu ve 387 kilometrelik tramvay kablo şebekesile 3 794 kilometrelik tenvirat ve kuvvei muharrike şebekesi vardı. En son hususî elektrik fabrikası 1914 te mubayaa edildi. Bundan iki sene evvel 1912 de Zillingdorf'daki liğinte madenini satın alan belediye burada bir kuvvei muharrike santralı vücade getirdi. Fakat bu santral ancak 1916 da faaliyete başlıyabildi. 1921 de su cereyanı ile kuvvei muharrike temin etmek üzere (Wasserkrafwerk A. G.) şirketi tesis edildi. Bunun yüzde elli sermayesi Viyana belediyesine ve diğer nısfı Viyana bankalarına ait idi. Bilâhare belediye i- kinci nısfı sermayeye ait hisseleri de satın aldı. Bu şirket birisi (Ybbs) nehri üzerinde (Opponitz) diğeri(Gaming) da iki fabrika yaptı. Birincisi 1924 te faaliyete başladı, ve senevi elli milyon kilovat temin etti. Diğeri 1926 da işe başladı. Ve senevi otuz milyon kilovat elektrik istihsal etti. Ve nihayet Viyana belediyesi, Yukarı Avusturya elektrik şirketile bir mukavele aktederek senevi yüz yirmi sekiz milyon kilovat elektrik te oradan temin edildi. Bütün bu elektrik kudretleri yüz on bin votluk çift kanalizasyon vasıtasile Viyana elektrik merkezine gelmektedir.

Bundan başka Aşağı Avusturya elektrik şirketinden ve diğer küçük bazı müesseselerden cereyan alınmaktadır. Bütün bu cereyanların yekûnu 1926 da dört yüz kırk sekiz milyon kilovata balığ olmuş olup bunlardan yüz elli yedi milyonu su cereyanile ve yüz kırk milyonu yerli liğinte ve yüz elli bir milyonu da ecnebi kömüründen temin edilmektedir.

Elektrikle tenvirat 1919 senesine nazaran 1923 te altı misli tezeyüt etmiş olup halen dört yüz elli kilo metrelik yol elektrikle tenvir edilmiştir.

Tramvay, şehir dahilî şimendiferler ve otobüsler

Viyana belediyesi hususî şirketler tarafından işletilmekte olan en mühim tramvay hatlarını 1 kânunusani 1902 de satın alarak bunları (Viyana kommünü - belediye tramvayları) unvanı altında ticaret sicilline kayıt ettirmiş ve İktisadî bir teşebbüs halinde idareye başlamıştır.

Bundan altı ay sonra da ikinci derecede hatları satın alarak şehir banliyösü civarında işliyen buharla müteharrik iki tramvay şebekesi de aynı sene içinde belediyenin eline geçmiştir.

1910 da tramvay hatlarının tulü iki yüz yedi bin yüz üç kilometre idi. 1926 da ancak iki yüz dört bin iki yüz beş kilometreye çıkmıştır. Buna mukabil tramvay çeken arabaları 917 ve binek arabaları 966 iken 1926 da bunlardan birincisi 1195 ve diğeri 1351 adedine balığ olmuştur.

Bu tramvaylar 1910 da iki yüz altmış altı milyon yolcu nakletmişlerdi. Harp esnasında bu miktar senevî beş yüz elli yedi milyona çıkmıştı. 1926 da altı yüz iki milyon yolcu taşımışlardı.

Maamafih harpten bir iki sene sonraki vaziyete göre Viyana tramvayları ihtiyaca tekabül etmiyecek hale gelmişti. Bunun için belediye tahtezzemin bir şimendifer inşasını düşünmüş ve bütün tetkikatını ikmal etmiş ise de İktisadî vaziyetler dolayısıle buna teşebbüs edememiştir. Bundan dolayı metro politen şimendiferleri elektrikle işlenilmesine karar verilmiştir. Bu şimendiferler konfederasyona ait idi. Ve harp esnasındaki kömür buhranından dolayı işlemiyordu. 1922 de kısmen faaliyete başlamıştı. Kânunuevvel 1923 te Viyana belediyesine devredildi. Belediye bunların elektrikle işlenilmesi için icap eden tesisata on sekiz buçuk milyon sarf etti. Birinci kısım tesisat 1923 haziranında ve son kısımları da 20 teşrinievvel 1925 te hitam bularak faaliyete başladı. Artık bu büyük şehrin nakliyat vesaiti tekemmül etmişti. Bir de tramvaylarına tarife tevhibi yapıldı. Bundan sonra yolcuların adedi daha ziyade çoğaldı. 1926 da bu şimendiferlerin yolcuların adedi altı yüz on beş milyondur. Temmuz 1908 denberi de Viyana belediyesinin bir omnibüs nakliyat müessesesi vardır. Bir tecrübe olmak üzere ilk otobüs hattı 1911 de açılmıştır. Harpten evvel, bunları gece gündüz hizmet mesafeleri 3 7,6 kilometre idi. Ve bunun altı kilometresi otobüslere aitti. Bu hizmetler harp esnasında bir tevakkuf devresi geçirdi. Ve nihayet 1919 da omnibüs nakliyatı ve muamelâtı tasfiye edilerek otobüs nakliyatı takviye edildi.

1922 de gündüzleri üç ve geceleri altı hat üzerinde faaliyetleri devam etti. Fakat gündüz seferleri zarar etti. Gece seferleri kısmen devam etti. 1923 de son sistem otuz araba

ile müessese yeniden canlandı. Bundan sonra belediye meclisi yeniden yüz elli otobüs mübayaasına karar verdi. Şimdi bunların üçte ikisi hali faaliyettedir.

Halen bütün tramvay ve metropoliten şimendiferleri ile otobüsler «1928 senesi hesabına nazaran» otuz milyon şilin temin etmektedir. Bunun mühim bir kısmı bu işler için belediye tarafından istikraz edilmiş olan otuz milyon doların itfasına mahsustur.

Viyana şehri Bira fabrikası

1902 de Viyana'nın büyük otelcilerinden mürekkep bir şirket Viyana civarında «Rannersdorf» mevkiinde bir bira fabrikası tesis ettiler, senevi istihsalâtı yüz bin hektolitire olan bu fabrikanın istihsal kudretini iki yüz bine çıkarmayınca ihtiyacı karşılayamıyacıklarını anlayınca bunu belediyeye satmak teşebbüsünde bulundular. Belediye 1905 haziranında fabrikayı mübayaa etti. Halkın rağbetini kazanmış bir içki satışından belediye bir çok şeyler ümit etti. Fakat bir çok seneler blânçosunu zararla kapadı. 1910 da safî zarar seksen üç bin krontu.

Halbuki 1922 denberi müessese, her sene artan bir kâr temin etmektedir. Harp esnasında Viyana bira fabrikalarının beşincisi derecesinde idi. Yeni tesisattan sonra 1926 da ikinci dereceye çıkmıştır. Ve istihsalâtı üç nevi bira olmak üzere senede üç yüz seksen bin hektoritledir.

Belediye bir hektolitre birayı kırk dört şiline satmaktadır. Halbuki Viyana biracılar sindikası bundan yüzde on fazlasına satabilir. Bira fabrikasından belediyenin 1926 hasılatı sarfıyesi dört yüz doksan bin şilindir.

Viyana Belediyesinin Cenaze Hizmeti

Evvelce hususî şirketler tarafından yapılan bütün cenaze hizmetlerinin belediye tarafından deruhte edilmesi fikri oldukça geç inkişaf etmiştir. Bir çok zamanlar resmî müessesat cenaze hizmetile meşgul şirketlerin bir çok sui istimalini gördüğü halde cenaze sahiplerinin göz yaşları arasında mes'eleye müdahale etmiyecek vaziyette bulunmakta idi.

Viyana'da on yedinci asrın iptidalarındanberi, cenazelerin teşhiri ve resmî ziyaretleri âdetti. Fakat, asıl belediyenin bu işi üzerine alması 1870 tarihli imparatorluk sıhhiye kanunile başlamıştır, inşaat, vesaitin ihzarı, morklara nezaret mezarlıklar hizmetini bir müddet ifa eden belediye, 1907 de cenaze merasimleri yapan büyük şirketlerden ikisinin tesisat vesaitini satın almış ve bunları kendisi işletmiştir.

1910 da bu hizmetten yüz yirmi altı bin kron temettü almıştır. İmparatorluğun sukutundan sonra belediye meclisinin yeni ekseriyeti bu işin de, diğer tramvay, elektrik ve gaz işleri gibi İktisadî esaslar dairesinde idaresine karar vererek cenaze merasimini halkın İktisadî ve İçtimaî vaziyetine göre üç sınıfa ayırarak her birisine ayrı tarifeler tanzim etti. Halen

bu hizmet için şehir dahilinde otuz beş şube ve altmış sekiz ihbar bürosu bulunduğu gibi havyanlı arabalar yerine cenaze otomobilleri ikame suretile vesait yeniden tanzim olunmuştur. 1908 denberi belediyenin bir de tabut fabrikası vardır. Cenaze hizmetini 1907 de belediye üzerine aldıktan sonra bu işte çalışan seksen hususî müessese adedi yirmi ikiye inmiştir. 1925 de hususî müesseseler ancak % on beş nisbetinde iş yapmışlardır.

Belediye İlânlar Hizmeti

Belediye teşebbüslerinin en yenileri arasında bulunan bu hizmet 1920 de başlamış ve bir çok tüccarların tramvay ve otobüs arabaları üzerine ilân ve reklâm koymak hususunda vaki teşebbüslerinin belediyece kabulünden doğmuştur. Bir zamanlar arabaların yalnız dış kenarlarına konan ilân levhaları bilâhare arabaların içine ve pencerelerinin üzerlerine de intikal etmiştir. Bundan sonra intizar salonları ve bilet satış mahalleri ilân ve reklâmlarla dolmuştur. Bu yâzden oldukça mühim istifadeler temin edildiğini gören belediye fenerler, lâmba direk ve kemerleri ile umumî banyo ve diğer belediye müessesatı binaları duvarlarının da ilân taliki suretile istimalini muvafık görmüştür. Bu iş ilk şeklinde belediye rejisi şeklinde idare edilmekte iken 30-8-921 in belediye meclisi kararile İktisadî bir teşebbüs haline konmuştur. Bunun üzerine ilânlar idaresi şehir dahilinde bu işle meşgul hususî teşebbüs-

lerle müzakereye girişmiş ve 1923 de neticelenen müzakerelere göre bir ilân şirketi tesis edilmiş ve belediye ilân idaresi bu şirkette hakkı rüçhanı almıştır. İlânlar, artislik hissiyat ve zevki okşıyacak şekilde yapılmaktadır. 1926 da belediye bu işlerden yüz on iki bin şilin safî varidat temin etmiştir.

Tam manasile İktisadî teşebbüs mahiyetinde olmıyan ve kâr gayesi takip etmiyen merkez leavün kasasile belediye teminat müessesesi bu bahsin sonunda malûmat kabilinden zikre şayandır.

Belediye teşebbüslerinin isletilmesinde prensip ve neticeler

Avusturya kommünleri 1967 tarihli birinci kanunu es-sidenberi halk tarafından intihap edilmiş heyetlerle idare edilmektedir. Bir zamanlar intihap hakkı mülk sahiplerine aitti. Daha sonraları bu şart kısmen tadil edilmiş ve nihayet eski hükümetin yıkılması üzerine bütün vatandaşlar için umumî ve müsavi intihap hakkı tarımmış, cins farkı kaldırılmış ve nisbî temsil usulü kabul olunmuştur.

Avusturya'nın bu, üç devreli belediye tarihinde belediye intihabını kazanan her fırka kendi fikirlerini tatbika koyulmuş ve her birinde ayrı ayrı İktisadî sistemler takip edilmiştir. Birinci devrenin başında liberal partisi iktidar mevkiinde idi. İsimleri liberal olmasına rağmen, bunlar, her nevi işletme işlerinin belediyeler tarafından idaresine muhalif idiler. Bu de

virde gerek tenvirat, gerek nakliyat işleri yüksek kârlar temin etmek üzere hususî teşebbüslerin elinde idi.

19 uncu asrın sonlarında Sosyalist - Hristiyan fırkası küçük burjuva tabakalarına istinadî tercih ederek belediye meclisinde ekseriyeti kazanmıştır. Bunlar belediyenin yeni İktisadî teşebbüslere girmesini kabul ettiler. Fakat azamî kâr maksadile işe giriştiler ve kısmen devam ettiler.

Bu devirde küçük burjuva tabakasına istinaden mezkûr fırkanın icraatıle sermayedarlar arasında mücadele kesbi şiddet etti. Ve bir zamanlar, sermayedarların lehine ve belediyenin aleyhine neticeler verdi. Çünkü bir çok sahalarda kapitalistlerin filî inhisarı bir kısmında da kanunî imtiyazları vardı.

Fakat efkârî umumiye, fazla mikyasta kâr kastile uğraşan şirketlerin aleyhine dönmekte gecikmedi. Ve bundan sonra belediye teşebbüsleri canlandı. 1906-1910 arasında belediye teşebbüsleri senevî 9-1,500,000 kron kâr temin ettiler. Bu miktar belediyenin adî varidatının % sekizine ve belediye vergilerinin % on beşine muadil bir irat teşkil etti.

İmparatorluk yıkıldıktan sonra dahi sosyalistler Viyana belediyesinde ekseriyeti muhafaza ettiler. Yeni vaziyette prensip olarak bütün büyük şehirlerde belediyelerin İktisadî teşebbüslerinde İctimaî rol kabul olunmakla beraber, kesif halk kütleleri arasındaki müşterileri kaybetmemek üzere mutedil fiatlar tesbitini de esas ittihaz eylediler.

Sermayedarların ricatı devam ediyordu. Diğer Avusturya şehirlerinin gaz ve elektrik işlerinin belediyeye intikali mücadelesiz oldu. Şimdi Avusturya'da mevcut yirmi altı gaz fabrikasından yirmisi belediyelerin elindedir. Yüz elektrik müessesesi şehir veya köy belediyelerine aittir. Sekiz tramvay şebekesinden dördü şehirlerin malıdır.

Umumî harbin son senesinde ve bilhassa mütarekenin ilk senesinde belediye teşebbüsleri fevkalâde şiddetli bir buhran geçirdiler. Para kıymetinin tahavvülü mevaddı iptidaiye bedelinin tezayüdü, amele ücretlerindeki fark, belediye işletmelerinin zararlar devamını intaç etti. Bir tedbir olmak üzere elektrik ve gaz batlarının altı haftada bir ve sonraları da dört haftada bir değiştirilmek mecburiyeti hasıl oldu. 1922 yaz mevsiminde bu iş haftada bir tesbit edilecek şekilde kesbi müşkülât etti. Tramvay tarifeleri mütehavvil nisbetlere icra olundu. Ve nihayet elektrik ve gaz müşterilerinin senelik sarfıyatı bilâhare hesap edilmek üzere takribi ve alelhesap bir miktar ödemeleri esası kabul edildi.

1923 senesi büyük tedbirler alındı. Ve buhrana karşı üç program yapıldı. Ve altı yüz otuz altı milyar koronluk bir masraf ihtiyar olundu. Bunun üçte birinden fazlası belediye teşebbüslerine hasredildi. Metropoliten şimendiferlerin elektrikle işletilmesi için istikraz olunan yüz seksen beş milyar koronluk tahsisat bu meyandadır. 1927 de dahi otuz milyon dolarlık bir istikraz aktolunmuştur. 1928 Viyana belediyesi masrafları «belediye teşebbüsleri hariç» dört yüz dokuz milyon şilindir.

Yeni belediye meclisi ekseriyeti belediye teşebbüslerini yeniden tanzim ve fennî noksanlarını yeni vesait ile tebdil ettikten maada, kabil olduğu kadar azamî kâr temini gayesini tamamen terkederek, yalnız, inhisara tâbi işleri, bilvasıta vergileri takviye edecek bir menba mahiyetinde istimale karar verildi. Bundan sonra belediye İktisadî teşebbüsleri de, me-nafii umumiye gayesile yapılan belediye hizmetleri mahiyetini aldı. Ve o vakittenberi istihsalâtın satış fiyatı, ancak istihsal masrafını ve vesaiti istihsaliyenin yenilenmesi için ayrılması lâzım gelen mebalîği nazari dikkate alarak ve kâr kasti mevzuu bahsolmıyarak tesbit edilmiye başlandı.

Temettü teminine matuf mütalealar ancak halkın zarurî ihtiyaçlarından olmıyan biracılık ve ilâncılık gibi işler de varit görülmekte ve bundan dolayı da bu iki işe ait safî varidat Viyana belediye kasasını epeyce beslemektedir.

Kâr kasti aranmamak üzere tesbit olunan fiyatlar, belediye İktisadî teşebbüslerinin son derece inkişafını mucip olmuştur. Meselâ gaz tevziatında en asgarî fiyatın kabulü ve meskenlerle müessesatta yapılan gaz tesisatının bedelinin on senede ödenmesi gibi kolaylıklar gösterilmesi ve hatta, bu tesisattan sonra da evlerde ve müesseselerde kullanılması lâzım gelen gaz ocakları ve diğer her nevi vesaitin on ilâ yirmi ay vade ile satılmasının temin edilmiş bulunması, gaz müşterilerini iki mislinden fazla arttırmıştır.

1913 de küçük meskenlerde 94,000 inde tesisat varken

1926 da bu yekûn 215,000 adedine ve orta derece apartmanlarda 40,000 iken 75,000 ne ve büyük apartmanlarda 16,000 iken 20,000 ne balıĝ olmuştur,

1910 da adam başına senevi 100 metre mikâbı gaz sarfiyatı isabet ederken, 1919 da yetmiş altı buçuk metre mikâbına düşmüş, fakat 1926 da 144,5 metre mikâbına çıkmıştır.

1910 da 19,203 müşteriye mukabil, 1926 da 387,151 müşteri vardı. Bu muvaffakiyet sırf askerlik fiatın kabulünden mütevellittir. Harpten evvelki kömür fiatına nazaran yüzde elli derecesinde yükselmiş olan fiatlara rağmen belediyenin gaz satışına, harpten evvelkine nisbetle ancak %22,5 zammedilmiştir. Bir metre mikâbı gaz 19«frosehen» dir.

Elektrik tesisat ve satışı da fiatların tenzilinden dolayı aynı nisbette terakki etmiştir. Son sulh senelerinde bir hekto kilovattı tenvirat için 7 ve kuvvei muharrike için 3 «heller» idi. Şimdi ise brincileri 5,2 ve diğeri, 25, groşendir. Yani %48 tenzilât vardır.

Bunda da gerek tesisat gerek alât ve vesait yirmi aya kadar vade ile yapılmaktadır. Bundan dolayı 1910 daki 16,074 müşteriye mukabil 1926 müşterileri yekûnu 500,843 olmuştur.

Aynı karar dairesinde tramvay ücretleri de harpten evvelkine nazaran % 12 nisbetinde tenzil edilmiştir. Biletler üç-

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

Hukuku İdare

İktisadî İşlerde

Geçen sayıdan mabat

Bundan maksat ta antrityendir. Zira kumpanya müddetin hitamına beş sene kalınca hatta lakayt kalmaktadır. Ve antrityen muhafaza edilememektedir. imtiyaza dahil olmıyan kısmın fiatı da ekispertiz neticesinden taayyün eder.

İmtiyaz müddeti nihayetinde faiz ve varidat kefaletinden, avansından, hükümetin kumpanyadan alacağı varsa varsa imtiyaza dahil olmıyan kısmın bedelile hükümet takas ve mahsup yapar.

Hükümet tarafından satın alınma:

Hükümet tarafından satın alınma keyfiyeti mukavele şartnamesile taayyün eder. Şartnamede bu bapta ahkâm mevcuttur. Hükümet imtiyazın ancak on beşinci senesinden itibaren hattı satın almağa hakkı kanunisi vardır.

On beş seneden evvel satın alamaz. Zira hükümet kumpanyanın muvaffak olup olamayacağını tecrübe eder. Esasen on beş sene tecrübe için kâfidir. Yalnız hükümet hattın tamamını alabilir. Yani Hattın yalnız bir kısmını satın alamaz. Tamamını satın almak mecburiyetindedir.

Satın alınma bedeli her sene, mütebakisi imtiyaz müddetince mukassaten imtiyaz alana verilir. Senelik taksit şu suretle hesap edilir. Son yedi senenin hasılatından en zayıf olan iki senenin hasılatı tenzil edilir. Ve mütebaki beş senenin hasılatının vasatısı alınır. İşte bu muayyen miktar taksitin miktarım tesbit eder.

Şayet esbabı mücbire altında hükümet on beş seneden daha evvel satın almak arzu ederse o takdirde taksitler inşaat ve tesisat masarifi hakikiyesi üzerinden hesap olunur. Devlet şimendiiferleri

Hatlar ya müddetleri bitmek ve yahut imtiyaz hukukunun sukutu ve yahut ta satın alınma suretile intikal eder. Ve eğer hükümetin de noktai nazarı millileştirmek ise bunları bizzat kendisi işletir. Bu hatları hükümet kendi nam ve hesabına işletmeğe karar verdiği gün faaliyete geçer, ve işletmeğe başlar.

Devlet hattı evvelâ diğer kumpanyalarda olduğu gibi bir meclisi idare tarafından idare olunurdu. Bir müddet sonra merkeziyet usulüne tevfikân Nafia Vekiline tevdi edilmişse de en sonunda hattın işletmesi yine istişarî bir heyete bırakılmıştır. Bu heyetin reisi Nafia Vekili tarafından tayin edilmek itibarile Nafia Vekâletine merbuttur. Bu itibarla vekil şimendifer meclisi idaresinin verdiği kararları tasdik etmektedir.

Devlet hattının da tıpkı diğer hatlar gibi bîr

şartnamesi vardır. Ve devletin fennî ve ticarî işletme noktasından müdahale ve kontrolü mevcuttur.

Halka ve eşhası salise ile diğer kumpanyalar gibi münasebette bulunurlar. İhtilâflarda da diğer kumpanyaların tâbi olduğu ahkâma tâbidirler.

Müteahhitlerle olan münasebatı hukuku adiyedendir.

Muhakime umumiye aittir. Kendi memurlarile olan münasebatı diğer şimendifer kumpanyalarının memurlarile olan münasebatı gibidir.

Devletin; diğer kumpanyalarda olduğu gibi malî müdahalesi vardır.

Masarifat ve varidatını millî kumpanyalarda bütçe kanunu tayin eder. Ve bunlar mülhak bütçelerdendir.

Menafii umumiye üzerine müeses şimendüfer sisteminin Fransada ve memaliki ecnebiyede umumî tetkiki

Şimendifer ve işletmenin muhtelif sistemi vardır. Serbest işletme: Bu kumpanyalara işletme hususunda mutlak bir serbesti ve mutlak bir rekabet temin etmektedir.

Fakat bu sistemin mahzurları da pek fenadır.

İkinci sistem devlet tarafından işletme: inşaat devlet tarafından yapılmamıştır. Fakat işletmesini kabul etmiştir.

Muhassenatı: Hattın bir olması fiat ve tarife-

lerinin her hatta aynı olması ve yahut ta icabatı iktisadiye ve içtimaiyeye göre hükümetin tarife yapmakta serbest olması diğer taraftan rekabetin tevhit ettiği müşkülâtlar yoktur.

Ve icabı halinde kolayca şimendifer ve kanal yollarım tevhit edebilir. Hükümetin memurlar üzerinde fazla otoriteler olmak itibarile grevlere mâni olabileceğine dair bir kanaat varsa da bu mülâhazanın ne dereceye kadar doğru olduğu cayı tetkiktir.

Hükümet trafımdan işletmenin mahzurları: Evvelâ memur adedinin çoğalması ve saniyen işletmenin pekte ticarî olmaması. Salisen işletmenin ticarî zihniyetle yapılması filhakika yolcular ve nakliyatçılar için istifadeli ise de bütçeye tahmil ettiği külfet daima mütezayit bir haldedir.

Devlet tarafından işletilen hatların hemen hepsi daima açık vermeğe müstaittirler.

Üçüncü sistem kontrol edilen imtiyaz sistemi: Bütün nizamât daha sıkı bir tarzda hükümet tarafından vazolunmaktadır.

Ve hükümet esas itibariie kumpanyaya tahsisat vermeği kabul etmektedir.

Bu sistemde hatlar kumpanya tarafından inşa edilir. Ve kumpanya tarafından işletilir.

Kumpanyanın kâr olarak hasılatı gayri safiye alması icap ederse de bu sistemde hükümetin müdahalesi diğer sistemlerden daha fazla olduğu için hükümet tahsisat vermeği ve yahut ta kumpanyanın temettüünü, istifadesini tekeffül etmektedir.

Bu imtiyaz sistemlerinden maada bir de (mültezim, müstecir şirketler) vardır ki hattı devlet inşa edip işletmek üzere kira ile şirketlere verir. Burada hükümetin müdahalesi doğrudan doğruya imtiyaz sistemliğinden daha çok fazladır. Ve heyeti umumiyesi itibarile bu sistemde devletin kontrolünün daha şiddetli olacağı pek tabiidir. Bu sistem şekli tatbik ve kumpanyaya bırakılan nazan bazan doğrudan doğruya reji sistemine ve bazan da imtiyaza yaklaşmaktadır. İltizam şirketlerine müşterekülmenfaa reji de denilebilir.

Yirminci asrın şimendifer işletme temayülâtı doğrudur. Vücade gelen teşkilâtlar kumpanyaların hem sermayesini muhafaza hem de nemalandırır. Ve devletin bir hisse almasını temin eder şekildedir.

Bilmukabele devlete tarife mes'elesinde kelimenin bütün manasile müdahale etmektedir. Bin- netice tarifelerin tenzilinden dolayı kumpanyaların muhtemel olan zararları devlet tarafından tekeffül edilmiş olur. Bu suretle imtiyaz alan muhtemel zararlara sırf kendisi tahammül etmemiş olur.

Bu sul tatbik edildiği takdirde (devlet tarife mes'elesine tamamilе hâkim bir vaziyette ve kumpanyanın açığı da devlet tarafından tekeffül altında)fikri ticaretin bir rol oynaması ihtimali yoktur. Bilâhare bu usul de tarikile biraz ıslah edilmiştir.

İşte bugün mevcut olan sistemler bunlardan ibarettir.

Serbest imtiyaz sistemi: Ancak İngiltere ve Amerika'da tutunabilmiştir. İngiltere'de pek erken

başlıyan şimendifercilik müeyyet tasarruf şeklinde teessüs etmiş ve elyevm devam edegelmektedir.

Hükümet yalnız menafii umumiye namına istimlâk noktasından müdahale etmiştir.

Rekabet tamamile serbesttir. Binaenaleyh tarife mes'elesi de tamamile serbesttir. Fakat bilmukabele hükümet te malî noktadan hiç bir muavenet yapmamaktadır.

Maahaza 19 uncu asır evailinde rekabet mes'elesi o derece şiddetlenmiştir ki bir kaç kumpanya rekabet yüzünden mahvolmak derecelerine gelmiş ve o zaman İngiltere hükümeti de müdahale mecburiyetinde kalmıştı. Bu suretle hükümet bidayetteki mutlak serbestiyi tahdit etmek mecburiyetini hissetti,

Şimendiferler komisyonu teşekkül ederek ve tarifeler hakkında bazı ahkâm vazetmeleri bu komisyonlara bazı salâhiyetler vermiştir.

Nazariyat itibarile İngiltere şimendiferlerinde mutlak bir serbestli ticaret mevcut ise de tatbikatta kat'iyen bu prensibe benzemiyen bir şekil mevcuttur. Ve elyevm İngiltere şimendiferlerini millileştirmek istemekte ve bütün mevcut kumpanyaları altı büyük kumpanya etrafında toplamak arzusunu göstermektedir.

Bu proje mevcut kumpanyaların aksiyonelerinin ekseriyetle tasdik ve kabulüne iktiran etmiştir. Amerika'da, İngiltere'ye benzeyen şimendifer inkilâhını geçirmiştir.

Bidayette mutlak bir serbestii ticaret mevcut-

ken yavaş yavaş hükümet müdahale etmek mecburiyetinde kalmış ve bazı kanunlarla tarife ve sâyi amel şeraitini tesbit etmiştir. Binaenaleyh netice olarak denilebilir ki tamamen serbestii ticaret usulünü tatbik eden devletler de bilâhare teşrii ve icrai müdahalelere girişmek mecburiyetinde kalmışlardır. Avrupa'da İngiltere'den maada hemen her devlet (devlet tarafından işletme) sistemin tecrübe etmiştir. Bu cereyanın başında Almanya bulunmaktadır.

Belçika, İsviçre ve İtalya'da aynı sistem mevcuttur. Fransa ve İspanya, Portekiz ve Molanda da ise imtiyaz alan şirketler işletmektedir.

Fransa'da tatbik olunan bugünkü sistem şu şekilde hulâsa edilebilir: Kumpanyalar bir taraftan şartnameler ile ve diğer taraftan hususî kanun ve nizamlarla hükümete merbuturlar. Yani kumpanyaların hukuk ve vecaibinin menbaları bunlardır. Malî noktai nazardan devlet kumpanyalarını malî vecaibine iştirak ettiği gibi aksiyonların dividanlarını da tekeffül etmiştir. Hükümetin müdahalesi sahası tarife noktasından daha genişlemiştir, idare noktasından muhtelif kumpanyaların ittihat ve tesanüdü temin edilmiştir. Sendika halinde birleşen bu kumpanyalar ile yalnız tek bir komisyon meşgul olmaktadır. (Şimendifer âli meclisi). Nihayet hükümet tarafından satın alınma keyfiyeti hükümet için daha kolaylaştırılmıştır.

Tabî bu sistem tenkit edilmiş ve münakkitler noktai nazarlarını şu şekilde ifade etmişlerdir.

(Kefaleti olmıyan şirketlerde de hükümetin kefaleti teşmil edilmiş ve bu suretle hükümetin barı tezyit edilmiştir. Bunun tesisile zengin kumpanyalar fakir kumpanyalara muavenet etmektedir. İdarî mükâfatı ihdas etmekle aksiyonların dividandı tezayüt etmiş oldu.)

Halbuki şurası muhakkaktır ki bu sistem bir taraftan memurların şimendiferler meclisi âlisinde kendilerini temsil ettirmek noktasından istifadesini temin etmiştir. Diğer taraftan da maddeten mutenam olmuşlardır.

Bunlardan başka halk ta istifade etmiştir.

Zira tarifeler her kumpanyada birdir.

Hükümetin tarifelere müdahale etmesi hükümetin halkın az ücreti nakil vermesini ve bu suretle halkın istifadesini mucip olmuştur.

Menafii hususiye üzerine müessis şimendiferler

Menafii hususiye üzerine müessis şimendiferler büyük sınaî müesseselerini diğer şimendifer hatlarına ve yahut nehir veya kanallara birleştirmeğe hâdim olanlardır. Binaenaleyh menafii hususiye üzerine müessis şimendiferlerden sınaî iltisak hatlarını, iltisak hattı olmıyan fakat menafii hususiyeyi temin eden şimendiferlerden ayırmak iktiza eder. Menafii hususiyeyi temin eden şimendiferleri sınaî şimendiferler, maden ocakları şimendiferleri namile ikiye ayırmak lâzımdır. Sınaî iltisak hatları kifayet etmiyen smaî teşebbüsatta smaî şimendifer

tesis edilir. Bunlar imtiyaz tarikile de tesis edilebilir. Şimdiye kadar 250 kilometrelik smaî şimendifer imtiyazı verilmiştir.

Maden ocakları şimendiferleri ise daha mühimdir. Bu şimendiferler kapıları birbirlerine birleştirmeye yahut en büyük ocağı en yakın olan ana hatta birleştirmeye yarar. Tabî bunlar satıhtaki arazinin işgal edilmesini icap ettirir. Halbuki maden imtiyazında araziye tasarruf mes'elesi mevzuu bahsolduğundan maden ocakları şimendiferleri maden imtiyazına dahil olmıyan bir araziden geçmiş ve bu arazi üzerinde tesis edilmiş olacaktır.

Binaenaleyh bu mes'ele gayet mühim mesaili hukukiye ihdas etmektedir.

Bu mes'ele hukukiye şu şekilde halledilmiştir. Maden ocakları şimendiferleri imtiyaz verilen maden ocağının muhitine dahil midir, değil midir. Dahilse ve arazinin sathını tağyir ve tebdil etmiyorsa işgal etmek için yalnız bir mezuniyet almak kâfidir. Bu mezuniyet vali tarafından verilir ve arazi sahibine de tabî bir tazminat verilir.

Fakat bu şimendifer hattı, maden ocağını muhiti haricinde bulunur. Ve arazinin dalgalarını tebdil ve tağyir ediyorsa Şûrayı Devletin menafii umumiye kararının vermesi lâzımdır. Ancak bu karar üzerine istimlâk muamelesine başlayabilirler.

Mahalli menafî üzerine müessis
demir yolları

**Mahallî menafî üzerine müessis demiryolları
şimendiferler ve tramvaylardır.**

Mühim olmıyan ve sırf mahallî menafii temin eden demiryollarının inşası bidayette bir çok münakaşalı mucip olmuştur.

Bunlara imtiyazlar verilince tabiî hükümet tahsisat veremezdi. Zira menafii umumiye yoktu, çünkü hükümet yalnız mahallî menafii temin edenlere ve menafii umumiye üzerine müessis olmıyan tesisata muavenet edemez. Fakat elde edilecek menfaatin memleketin iktisadiyatı ile alâkadar olması ve tahsisat vermek suretile yapılacak naktî muavenetin ehemmiyetsizliği noktai nazarı nihayet mahallî şimendiferin tesisine yardım etmiştir. Mahallî menafî üzerine müesses demiryolları vilâyet ve kommünler tarafından tesis edilebilir. Tesis için de iradei milîyeye iktiran etmiş Şûrayı Devlet kararı kâfidir. Menafii mahalliyeinin mevcut olması menafî umumiye mülâhazasını takviye için kâfi görülmekle hükümetin tahsisat vermek suretile muavenet etmesi de mantıkî ve muvafık görülmüştür.

Evvelce bu gibi hatların inşasında ve işletmesinde eşhası hükmiyenin fevkalâde arzu ve temayülü görülmekte iken meclisi umumilerin fennî olmıyan müdahaleleri neticesinde bu küçük kumpanyaların malî vaziyetleri bozulmuş ve binnetice iflâs ve başkalarına devredilmek hâdiselerine şahit olmuştur.

Bu esnada Amerikan şimendiferleri namile cadde demiryolları da, tramvay namile teessüs etmiştir. Tramvaylar devlet ve yahut vilâyet ve yahut ta kommünün emvalinden olan yollar ve caddeler üzerinde icrayı faaliyet eden demiryollarıdır. Bina-

enaleyh şimendiferlerle tramvayı birbirinden tefrik etmek lâzımdır. Bir taraftan mahallî menafî ü- zerine müesses şimendiferler yollar ve caddelerin bir kısmından istifade ettikleri halde diğer taraftan tarmvaylar da tarlalardan istifade etmek hakkına maliktirler.

Binaenaleyh mahkemei temyiz ve Şûrayi Devlet içtihadı bu iki demiryolu arasında bir tefrik yapmıştır. Yollar ve caddelerin istimalindeki nisbet bunlara şimendifer ve yahut tramvay namını verdirmektedir. Kırılardan ve tarlalardan ve köylerden daha çok istifade edense mahallî menafî üzerine müesses şimendiferlerdir. İşte bu içtihat şimendiferlerle tramvayın kretüryömüdür.

Nihayet bu miyarın müşkül bir takım mesaili hukukiye tevlit etmesinden dolayı buna da nihayet verilmiş ve elyevm şimendiferlere ve tramvaylara menafii mahalliye üzerine müesses demiryolu namı verilmeğe başlamıştır.

Menafii Mahalliye üzerine müesses demir yollarının nehçi idariyesi

Menafii mahalliye üzerine müesses demiryollarının tesis teşebbüsü sırf vilâyet, kommün, ve komimin sendikaları gibi eşhası hükmiyeye aittir. Binaenaleyh bu teşebbüsler meclisi umumiler tarafından yapılır. Şayet demiryolları müteaddit vilâyetleri alâkadar ediyorsa meclisi umumiler kendi aralarında mes'eleyi halletmek mecburiyetindedirler. Aksi takdirde birinin müracaatı ile Şûrayi Devlet mes'-

eleye kat'î bir şekil verir. Meclisi umumî, proje, azamî tarifeye yani bir kelime ile şartnameyi ihzar eder. Ve dosyayı takımile Nafia Vekâletine gönderir. Mes'eleyi Dahiliye Vekâleti tetkik eder. Hatta Maliye Vekâletinin de tetkike salâhiyeti vardır. Üç Vekil itilâf ettikleri takdirde Nafia Vekili tahkikatı lâzimenin yapılmasına müsaade eder. İtilâf Vaki olmazsa mes'eleyi Şûrayı Devlet tetkik eder. Ve tahkikat yapılmak üzere meclisi umumiye gelen evrak tekrar tetkik edilir. Ve bu defa hatta ait bütün teferruat tesbit edilir. Ve bu suretle ikmal edilen evrak Şûrayı Devlete tevdi badettetkik tasdik edilir. Ve bunun üzerine bir kanunla menafii umumiye kararı verilerek işe başlanır. Devletin tahsisat meselesi mevzuu bahisse hükümet ancak Şûrayı Devlet kararım istihsal ettikten sonra tahkikat için bir taahhütte bulunabilir.

Demiryolu kommün tarafından tesis edildiği zaman formalite aynidir. Yalnız meclisi umumî yerine kommün meclisi kaim olur.

İmtiyaz meselesi

İmtiyaz vilâyet ve kommün tarafından verilir. Tasdik için de bir kanun lâzımdır. Yalnız imtiyazı alabilmek için bir takım şerait vardır.

- 1—Altı ay zarfında bir anonim şirketi tesis etmek.
- 2 —Meclisi idare azasının nisfından fazlası vatandaş olmak.
- 3—Teminat akçesi vermek.

4 — İhraç olunacak obligasyonları tekeffül edebilmek için malî bir takım taahhütlerde bulunmak; bütün bunlardan sonra da bir şartname tanzim edilir. Rekabeti temin için aynı mes'ele hak - kında başka imtiyaz da verilebilir. Monopol tesis mevzuubahs değildir.

Ve bu cihet şartnameye dercolunur. İmtiyazla mukaddema 99 sene için verilirken elyevm 50 ilâ 65 seneden fazla müddet verilmemektedir. Şartnamede tadilât yapılabilmek için Şûrayı Devlet kararı lâzımdır.

Şartname ahkâmına ademi riayet halinde takarrür edecek cezayı nakti ihtiyat akçesinden tenzil edilir. Ve bir ay zarfında kumpanyaya ihtiyat akçesi miktarım eski miktara iblâğ etmek mecburiyetindedir. İhtiyat akçesi ikmal edilmediği takdirde imtiyaz hukukunun iskatına hükümetin hakkı vardır.

İmtiyaz alanla şahsî hükmî arasında bir ihtilâf zuhurunda müstacel mevadda vali ve yahut Vekil ittihazı karar eder ve bu noksan olan şeyin tatbikini imtiyaz alandan talep ettikleri gibi ileride de bu mes'ele hakkında daha müteyakkız davranmasını ihtar eder. İmtiyaz alan bu karar ve tebliğ'e ittiba etmediği takdirde Nafia Vekilinin imtiyaz hukukunun sukutuna karar vermeğe salâhiyeti vardır. Halbuki teminat akçesi üzerinde her hangi bir teşebbüsün kuvvei file çıkması için meclisi umumî vilâyetin talebi şarttır.

Evvelâ meclisi umumî verdiği kararlar talep edecek ve Nafia Vekili tasdik edecektir. İmtiyaz hu-

kukunun sukutuna da gene evvelâ meclisi umumî Nafia Vekilinden bu talepte bulunmağa karar verecek ve Nafia Vekiline imtiyaz hukukunun sukutuna karar verecektir.

Mahalli menafî üzerine müessis demir yolları imtiyazlarının hitamı

1 — Müddetin hitamı, 2 - İmtiyaz hukukunun sukutuna karar verilmesi, 3 - Satın alınma, 4 – Hattın menafii umumiye üzerine müessesesi şebekeye ilhakı keyfiyetidir.

Müddetin hitamında şahsi hükmî imtiyaz sahibinin makamına kaim olur. İmtiyaz hukukunun sukutuna Nafia Vekili karar verir. Ve Şûrayı Devlette itiraz edilir.

Satın alınma İtilâf neticesinden olabileceği gibi şartname ahkâmının tatbiki ile de satın alınabilir.

Satın alınmağa bir kanun veya Şûrayı Devlet kararma iktiran etmiş bir iradei milliye ile tekâmül eder. Bunlar da menafii umumiye üzerine müesses şimendiferler gibi satın alınır. Yalnız mahallî menafî üzerine müesses şimendiferlerin satın alın - masında ayrıca bir mecburiyet vardır ki o da kum - panyaya ait bilcümle emvali menkulenin satın alınması mecburiyetidir.

Mahallî menafî üzerine müesses bir demiryolunu menafii umumiye üzerine müesses şebekeye ilhak etmek için bir kanun lâzımdır. Bu takdirde imtiyaz alanın makamına şahsî hüküm değil, belki devlet kaim olacaktır.

İlhak halinde şahsi hükmiye bir tazminat verilmesi taammüm etmiş bir esastır. Zira şahsî hükmi bu suretle maddî istifadesinden mahrum edilmiş oluyordur.

Hattın işlenmesi için lâzım gelen elektrik cereyanının istihsaline gelince: Kumpanya başka bir elektrik kumpanyasından satın almayıp ta kendisi elektrik istihsal ediyorsa elektrik fabrikası imtiyazın mütemmematındanmıdır?

Hayır! Elektrik fabrikası imtiyazdan ayrıdır. Hatta şahsi hükmiye ve yahut hükümete intikal ettiği takdirde fabrika imtiyaz sahibinin malı olarak kalacaktır. Bu takdirde hükümet ya onu satın almak ve yahut ta yeniden tesis etmek mecburiyetindedir. Maahaza bu hususta şartnameye bir madde ilâve etmek faideden hali değildir. Bu suret zuhuru muhtemel olan ihtilâfî da halletmiş olur.

İşletme Polis

Mahallî menafî üzerine müesses demiryollarında inzibat ve asayiş hususunda hükümetin salâhiyeti vali tarafından istimal edilmektedir.

Menafii umumiye üzerine müesses olan tesisatta devletin ne kadar inzibat ve asayiş noktasından müdahalesi varsa burada valinin bu derece hakkı müdahalesi vardır. Yalnız kommünlerde merin hakkı müdahalesi yoktur. Vali bu hususta ittihaz edeceği kararları Vekile tasdik ettirmek mecburiyetindedir.

Fennî işletme hususunda valinin müdahalesi aynile hükümetin menafii umumiye üzerine müesses hatlardaki müdahalesi derecesindedir.

Azamî tarifeye gelince: Tarife vali tarafından tesbit olunur. Demiryolu müteaddit vilâyeti alâkadar ediyorsa yani hat müteaddit vilâyet arazisinden geçiyorsa azamî tarifenin tasdiki Vekile aittir.

Menafii maliye üzerine müesses demiryollarının iltisak noktaları varsa iki kumpanya bu hususta aralarında bir kombinezon yapmak mecburiyetindedirler. Aksi takdirde Nafia Vekili mes'eleye vaziyet edip haleder.

Kommünler demiryollarının istasyonlanması mukabilinde kumpanyadan ücret talep edebilirler.

Yalnız sui istimale mahal vermemek üzere bu hususta şartnameye bazı mevât vazedilir.

Memureyn

Menafii umumiye üzerine müesses şimendifer memurlarının haiz olduğu hukuka mahallî menafî üzerine müesses demiryolu memurları da maliktir.

Yalnız buradaki memurların tekaüdü meselesi menafii umumiye üzerine müesses şimendiferlerde memurların tekaüdü gibi değildir. Ve kanunî bir cephesi yoktur. Maahaza bu cihet kumpanyalarca nazari dikkate alınmaktadır. Amelenin temettüe iştiraki mes'elesi de mevzuu bahsolmamaktadır. Maa-

mafih kumpanyalar memurlardan azamî istifadeyi temin için onlara bazı menafî temin etmektedir.

Maahaza sureti kat'iyede devletin mahallî menafî üzerine müesses kumpanyaların temettüüne iştiraki mes'elesi mevzuu bahsolmamaktadır.

Kontrol

İnşaat, tamirat, entretiyen, fennî işletme, sâyi amel, zabıta mesailinde menafii umumiye üzerine müesses şimendiferlerde olduğu gibi kontrol mevcuttur. Fakat bu kontrolü devlet yapmayıp Nafia Vekilinin vekâleti altında vali yapmaktadır.

Ve kontrol için lâzım gelen masraf işleyen taraftan temin edilmektedir.

Menafii mahalliye üzerine müesses demir yollarının nehçi malisi

Menafii mahalliye üzerine müesses demiryollarının malî vaziyetleri şu suretle tesbit edilmiş idi.

1 — Obligasyon sahiplerinin vazedecekleri sermayelere tekeffül edilirdi. Yalnız aksiyon adedi kadar obligasyon çıkartmağa mezundurlar. Fazla çıkartamazlar.

2 — Mahallî idareler yani şahsi hükimler kumpanyalara malî muavenette bulunmakta serbesttirler. İsterlerse muavenet ederler.

3 — Devletin muaveneti gayet mahduttur. Devlet menafii mahalliye üzerine müesses demiryolla -

rına mahallî idarelerden fazla miktarda muavenette bulunamaz. Ve bu muavenette hiç bir zaman kumpanyanın vazetmiş olduğu sermayenin yüzde beşini tecavüz edemez. Ve hükümetin meselâ bir tramvay kumpanyasına muavenet edebilmesi için hizmetin motor ile ifa edilmesi ve aynı zamanda kumpanyanın hem yolcu ve hem de eşya nakletmesi şartile mukayyettir.

Bu usulün mahzurları görüldükten sonra tadil edilmiş ve eîyevm tatbik olunan usulün hututu esa-siyesi bu şekle girmiştir.

1 — Hükümet kumpanyanın temettüünü tekeffül etmektense tahsisat vermekle iktifa eder.

2 — Hatta hükümet vereceği tahsisatı istirdat etmemek şartile verebilir.

3 — Hükümetin vereceği tahsisat demiryolu - nun mensup olduğu şahsi hükminin servetile makûsen mütenasıptir.

4 — İşletme formülü ile iktisat ve mükâfatın sarahaten şartnamede zikredilmesi.

5 — Devlet vermiş olduğu tahsisatı istirdat etmek vaziyetine geldikten sonra temettüe iştirak etmek hakkı olduğununun resmen tanınması, imtiyaz alanmühim bir teminat akçesi tediye edecektir. Bunun miktarı tesisat masrafının lâakal beşte birine müsavi olacaktır.

Eğer imtiyaz alanın uhdesinde iyi neticeler veren başka imtiyazlar varsa obligasyon miktarının aksiyon miktarile yüzde elli nisbetinde olmasına lüzum yoktur.

Mahallî idareler kumpanyaya muavenet hususunda tamamen serbesttirler. Ve devlette menafii umumiye üzerine müesses ve yolcu ve eşya nakleden demiryolu kumpanyalarına tahsisat verebilir. (Yolcu ve eşya nakletmek mecburiyeti tramvay kumpanyalarını tahsisattan hariç bırakmatadır.)

Hükümetin mhallî menafii üzerine müesses olan şimendifer kumpanyalarına vereceği tahsisat yekûnu bütçe kanununda tesbit edilmiştir. Binaenaleyh hükümet tahsisat vermek hususunda bazı şeraite riayet etmek mecburiyetindedir.

Meselâ vilâyetin serveti, vilâyetin verdiği tahsisat miktarı ve saire.

Hükümet tahsisat verdiği takdirde tabî temettüe iştirak hakkını da kazanmaktadır. Her üç ayda bir kumpanyanın varidatı valiye tevdi edilir. Malî kontrol ve menafi üzerine müesses kumpanyalarda olduğu gibi cereyan eder. Kumpanyanın kat'î hesabının tasdiki valinin riyaseti altında içtima e- den bir komisyon tarafından yapılır. Ve bu bapta tanzim edilen rapor Nafia ve Maliye Vekâletlerine gönderilir. Bu suretle hükümetin vermiş olduğu tahsisatın istirdadı imkânı varsa alınır. Ve temettüe iştiraki mevzuu bahisse bunun da miktarı tahakkuk etmiş olur.

Reji — İltizam — İcar

Mahallî menafi üzerine müesses demiryollarının işletmesinde esas prensipler demiryolunun doğrudan doğruya işletilmesi değildir.

Reji usulile işletmek için Şûrayı Devlet karan ve iradei milliye lâzımdır. Menafii umumiye kararı ve yahut ta satın alma karan çin de Şûrayı Devlet kararının iradei milliye iktiranı şarttır.

Doğrudan doğruya vilâyet tarafından işletiliyorsa hat şahsiyeti medeniyeye maliktir. Binaenaleyh vilâyet hattı, vilâyetin diğer hidematile karıştırılmalıdır.

Hattın idaresi bir meclisi idare ve vali tarafından mensup bir müdüre mevdudur. Müdürün memuriyeti Nafia Vekili tarafından tasdik edilir.

Şimendifer idaresi hattın işlemlerini, entriyetinini, tamiratını ve edevatı müteharrikenin satın alınmasma münhasırdır.

Meclisi umuminin kumpanyanın bütçesini madde bemaadde tetkike salâhiyeti yoktur. Yalnız vilâyet bütçesinin tasdiki sırasında şimendifer bütçesinde hututu esasiyesi münakaşa edilebilir.

İltizam ve icar şekli: İltizam ve icarda işletmenin diğer bir şeklidir. Doğrudan doğruya işletme şeklinde müsaade edilir.

Bu suretle işletme ancak dört şekilde olabilir.

1 — İmtiyazı verilmiş bir hattın müddetinin ikmalde ve yahut satın alınmasile yahut imtiyaz hukukunun sukutile vilâyete rücu etmişse.

2 — Esasen doğrudan doğruya vilâyet tarafından idare ediliyorsa.

3 — İmtiyazı verilmiş bir hattın temdidi mahiyetinde ise (esas hattın imtiyaz müddeti on beş seneden de dun kalmışsa).

4 — Esasen iltizam ve icar şeklinde işletilen bir hattın temdidini ise.

İşte iltizam ve icar şekli ancak bu vaziyetlerde tatbik olunabilir. Avrupa'da bu usule çok ender tesadüf edilmektedir.

Hususî demir yollarına ait bazı ahkâm

Menafii mahalliyeye üzerine müesses olanlardan başka hususî ahkâma tâbi bulunan (rıhtım ve liman ve demiryolları gibi) hususî demiryollarından da bahsetmek muvafıktır.

Rıhtım ve liman demiryolları hususî iltisak hatları mahiyetinde oldukları gibi menafii umumiye ve yahut ta mahallî menafî üzerine müesses demiryollarına mülhak hatlar mahiyetinde de olabilirler. Nihayet bu demiryolları diğer demiryollarının mülhakı değillerse müstakil hidemat ifa ediyorsa hükümet Şûrayı Devlet kararıyla bunlara imtiyaz da verebilir.

Bu hatların zabıtası idarei umumiye nizamnamelerde tesbit olunmuştur.

Bunların imtiyazları da diğer imtiyazların tâbi olduğu ahkâma tâbidir.

Demir yollarından maada olan müşterek vesaiti nakliyei berriye

Müşterek vesaiti nakliyei berriye, demiryolları istisna edilecek olursa ikiye münkasımdır.

Biri şehirlerde mevcut müşterek vesaiti nakliye, diğeri şehirler arasındaki müşterek vesaiti nakliyedir.

Şehirlerde müşterek vesaiti nakliye

Şehirlerde müşterek vesaiti nakliyenin tanzimi çok mühimdir. Binaenaleyh bu bapta izahat vermezden evvel bu gibi müşterek vesaiti nakliyenin hidematı umumiyyeden olup olmadığını ve hidematı umumiyyeden olduğu takdirde hükümetin tahsisat verip vermiyeceği ve filî monopol tesis etmek şartile imtiyaz verilip verilmiyeceğinin tetkiki icap eder. Adedinin çokluğu ve her birinin fazla olan sıklığı turuku umumiyelerden olan caddeleri de sık, sık tevakkufu itibarile şehirlerde müşterek vesaiti nakliyenin turuku umumiyyeden fevkalâde ve gayritabiî bir şekilde istifade ettikleri aşikârdır. Diğer taraftan müşterek vesaiti nakliyenin hidematını tanzim etmek şehirler için en birinci İhtiyaçlardandır. Bu itibarla halkın istifadesine muntazam bir şekilde vazetmek hiç şüphesizdir ki menafii umum iyledendir. Menafii umumiye olmasının neticei tabiiyeleri de şudur. Bir müteahhit bulmak şehrin her tarafını hatta masarifatını karıştırmıyacak mahallelerde bile bu teşkilâtı yaptırmak ve bu suretle halkın ihtiyacını tatmin ettirmek lâzımdır.

Bu itibarla hidematı umumiyyeden olan bu nakliyatı temin etmek eşhası hükmiyenin vezâifindendir. Binaenaleyh bir şahsi hükmî bir müte-

ahhhit bulup teati edeceği mukaveleler ile başka birine yani rakip bir müteahhide veya bir imtiyaz alana bu hususta tahsisat veremeyeceğini ve hatta turuku umumiye üzerinde tevakkuf etmek hakkını da istimal ettirmeyeceğini taahhüt ederek filî monopol tesisine imtiyazla müsaade eder.

Evvelce bu husustaki ihtilflar muhakimi umumiyenn salâhiyeti dahilinde telâkki edilirken bugün mes'ele sırf idaridir. Ve bunlar muhakimi idariye huzurunda hal ve faslolunur.

şehirler arasında müşterek vesaiti nakliye

Araba ve şimendiferlerden maada şehirler arasında müşterek vesaiti nakliye namına otomobil ve otobüsler vardır. Bu nakliyatın zabıtası otomobil seyrüsefer nizamnamesine mnderiştir. Bu hususta vilâyet veya kommün imtiyaz verebilir. Ve nakliyatın hidematı umumiyeden olması itibarile vilâyet veya kommün imtiyaz alana bazı tahsisat verebilir. Mukavelenin müddeti dört beş sene gibi kısa bir mddete münhasırdır. İmtiyaz alan işin monopol ve muafiyet mevzuubahs değildir.

Yalnız vilâyet veya kommün başka bir rakip şirkete tahsisat vermemeğe taahhüt eder. İhtilflar muhakimi idariyede hallolunur.

Verilecek tahsisatta kumpanyanın malı vaziyeti, ifa ettiği hizmetin ehemmiyeti ve mesafenin uzunluğu ile mtenasiptir.

İbrahim li
Mülkiye Mektebi Hukuku İdare Hocası